

Житомирський державний університет імені Івана Франка
Навчально-науковий інститут іноземної філології Центр
«Науково-дослідний інститут “Драматургія”»
Кафедра германської філології та зарубіжної літератури

SEMPER TIRO

Студентський науково-літературний часопис

№ 12

Житомир 2023

УДК 82.09:821

Рекомендовано до друку Вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 10 від 26 травня 2023 року).

Засновники:

ННІ іноземної філології ЖДУ імені Івана Франка
Кафедра германської філології та зарубіжної літератури
Центр «Науково-дослідний інститут "Драматургія: історія і теорія"»

Головний редактор: к. філол. н. *Закалюжний Л. В.*

Редакційна колегія: д. філол. н., доц. *Астрахан Н. І.*, к. пед. н., доц. *Горобченко Н. В.*, к. філол. н. *Прищеп О. П.*, к. пед. н., доц. *Свириденко І. М.*, к. філол. н., доц. *Соколовська С. Ф.*

Рецензенти:

Могельницька Л. Ф., к. філол. н., доц., зав. кафедри теоретичної та прикладної лінгвістики Державного університету «Житомирська політехніка»;

Білюк І. Л., к. філол. н., зав. кафедри англійської мови та прикладної лінгвістики Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Semper tiro : студентський науково-літературний часопис / ред. колегія: Астрахан Н. І., Горобченко Н. В., Закалюжний Л. В., Прищеп О. П., Свириденко І. М., Соколовська С. Ф. Житомир. 2023. № 12. 69 с.

© Житомирський державний університет
імені Івана Франка, 2023

© Закалюжний Л. В. Оформлення

ЗМІСТ

НОМО LEGENS

<i>Довгань Ольга.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	5
<i>Дубінецька Ангеліна.</i> ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПИСЕМНОМУ МОВЛЕННІ	10
<i>Єгунов Дмитро.</i> ПРОЯВИ ТЕАТРАЛЬНОСТІ У ТВОРЧОСТІ Е. Т. А. ГОФМАНА.....	16
<i>Журбенко Марія.</i> ЛІТЕРАТУРНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ПОЕМИ Г. ГАЙНЕ «АТТА ТРОЛЬ. СОН ЛІТНЬОЇ НОЧІ».....	21
<i>Панчук Ілля.</i> ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА ОСНОВІ СМАРТФОНУ.....	27
<i>Рудь Марія.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ МЕТОДИКИ В ПРОЦЕСІ ТЕКСТУАЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ НОВЕЛИ «ПЕРЕВТІЛЕННЯ» Ф. КАФКИ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	34
<i>Чевська Серафима.</i> НІМЕЦЬКА ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННСВОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ.....	41
<i>Черниш Вікторія.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ІНТЕРНЕТУ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ	47
<i>Швець Вікторія.</i> СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ СУЧАСНОЇ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 10-11 КЛАСАХ У КОНТЕКСТІ ЖАНРОВО-ТЕМАТИЧНОГО Й МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДІВ...	54
<i>Шуліпенко Майя.</i> ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕКСТУАЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ РОМАНУ М. ЗУЗАКА «КРАДІЙКА КНИЖОК» НА УРОЦІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	59

НОМО SCRIBENS

<i>Соколова Анастасія.</i> З ПОЕТИЧНОЇ КНИГИ «ВСЕСВІТ У ВСІЕСВІТІ».....	67
---	----

HOMO LEGENS

Довгань Ольга,
студентка групи 12Мд-СОнім
Навчально-наукового інституту іноземної філології
Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Горобченко Наталія Володимирівна
(ЖДУ імені Івана Франка)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МОДЕЛІ ОНЛАЙН НАВЧАННЯ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Постановка наукової проблеми та її значення. Навчальний процес з використанням інформаційно-комунікаційних технологій є не тільки освітньою інновацією XXI століття, а й головним способом продовжувати навчання в умовах викликів сьогодення. Зауважимо, що одним з актуальних понять в сучасній освіті є «*дистанційне навчання*» («*онлайн навчання*»), яке невпинно розвивається. Датою започаткування онлайн навчання в Україні прийнято вважати 21 січня 2004 року, коли наказом № 40 Міністерства освіти і науки України було затверджено «Положення про дистанційне навчання» [3]. На сьогоднішній день порядок організації та запровадження дистанційного навчання зазначено Положенням про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115 [1].

В свою чергу, виклики сучасного життя сприяли впровадженню моделі онлайн навчання на освітній платформі. 2019-2022 навчальні роки увійдуть в історію як роки змін в сучасному освітньому процесі. Жорсткий карантин, запроваджений через пандемію COVID-19, панував у всьому світі. В умовах карантину та війни опинилась і система освіти в Україні, тому відбувся масовий перехід на дистанційне навчання/онлайн навчання в умовах ізоляції. Ця ситуація стала справжнім викликом для школярів, студентів, вчителів, батьків. На жаль, ситуація з масовим дистанційним навчанням ще не закінчилась. Але

карантин і дистанційна форма навчання не стали перешкодою для використання інтерактивних засобів навчання. Існує безліч різних онлайн-ресурсів для створення чи використання інтерактивних завдань та вправ, наприклад, *Classtime*, *Learning.ua*, *Study-smile* та багато інших.

Щоб реалізувати сам процес онлайн навчання, потрібно створити спеціальну матеріальну базу, наповнити освітню базу даних навчально-методичним матеріалом, організувати методику контролю і перевірку знань. Комп'ютери, смартфони, доступ до мережі Інтернет є основою матеріальної бази. Для реалізації дистанційного навчання фахівець повинен оволодіти основним навчальним предметом, вміти користуватися інформаційними технологіями, мати навички роботи з певним програмним забезпеченням [2].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Ефективність інтерактивних методів навчання досліджували Гладун М. А., Редько В. В., Сабліна М. А. та ін. Можливості дистанційного навчання виокремлювали в своїх працях Гульчак І. В., Ратушняк С. П., Ребрина В. А. та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою сходинкою в реформуванні української освіти стало втілення Державного стандарту базової середньої освіти, який розроблено відповідно до Концепції Нової української школи (НУШ). Попри складні умови, в яких перебуває Україна, інноваційна та дослідницька діяльність в освіті не зупиняється, тому, відповідно, започатковуються нові ідеї, форми навчання та моделі їх впровадження [2].

Щодо дистанційного навчання, то його можна організувати за допомогою онлайн-занять на таких платформах, як *Zoom*, *Skype*, *Google Hangouts*; заздалегідь записаних відео-уроків, презентацій від вчителів; використання таких платформ та веб-сервісів, як *Google Classroom*, *Microsoft Teams*; підібраних матеріалів для самостійної роботи з перевіркою.

Рішенням педагогічної ради загальних закладів середньої освіти (ЗЗСО) обирається та платформа, якою будуть користуватись усі учасники освітнього процесу. Важливою є чітко організована система навчання в ЗЗСО з самостійним опрацюванням матеріалу (розклад, критерії оцінювання, узгодження кількості контрольних робіт (не

більше 3 на тиждень), врахування вікових особливостей щодо виконання домашніх завдань, і домашні завдання повинні бути посильними для виконання дітьми [2].

Учителям дозволяється використовувати підручники, що видані у поточному році та в попередні роки, оскільки відбуваються зміни в програмах. У ЗЗСО повинно використовуватися тільки те навчально-методичне забезпечення, яке відповідає грифу Міністерства освіти і науки України. Перелік рекомендованої літератури затверджується наказом Міністерства освіти і науки України та опрацьовується Інформаційним збірником Міністерства освіти і науки України.

Також учитель іноземної мови може вільно вибирати додаткову навчально-методичну літературу і застосувати таку, яка, на його погляд, реалізує його методику навчання певного предмету. Нова програма передбачає гнучкість вибору та розподілу матеріалу відповідно до обраних засобів навчання та потреб учнів.

Модель онлайн навчання іноземної мови, зокрема німецької мови, може бути ефективним інструментом для навчання німецької мови в умовах НУШ, яка передбачає впровадження нових підходів до навчання та виховання дітей. НУШ внесла низку змін у традиційну освітню платформу для ЗЗСО, зокрема більший акцент на активне навчання, критичне мислення та цифрові технології. Ці зміни створюють як виклики, так і можливості для використання онлайн-моделі навчання німецької мови в НУШ. Використання даної моделі навчання німецької мови в умовах НУШ має свої особливості. До важливих моментів, які слід враховувати, ми відносимо:

- доступність: одна з переваг онлайн навчання мови полягає в тому, що воно може бути легко доступним для будь-кого, хто має підключення до Інтернету. Це може бути особливо корисним для учнів, які можуть не мати доступу до традиційних ресурсів для навчання мов у своїх школах чи громадах. Однак важливо переконатися, що онлайн-модель доступна в Україні та сумісна з технічною інфраструктурою країни.
- адаптивність: НУШ робить великий акцент на індивідуальному навчанні та диференційованому навчанні.

Таким чином, онлайн- модель вивчення німецької мови має адаптуватися до потреб і стилю навчання кожного учня. Вона повинна мати можливість надавати індивідуальні відгуки, підтримку та додаткові ресурси учням, які їх потребують.

- культурна релевантність: важливо враховувати культурну релевантність онлайн-моделі навчання німецької мови. Українські учні можуть мати інше культурне походження та перспективи порівняно з німецькими учнями, і онлайн-модель, яка враховує ці відмінності, може допомогти школярам розуміти мову та культуру, яку вони вивчають.

- рівень володіння мовою: НУШ має на меті розвивати в учнів усі чотири мовленнєві вміння: говоріння, аудіювання, читання та письмо. Онлайн-модель навчання німецької мови має надати учням можливість практикувати та розвивати свої навички в кожній із цих сфер, а також оцінювати свій прогрес і визначати сфери для вдосконалення.

- залучення вчителя: хоча онлайн-модель навчання німецької мови може надати школяреві велику кількість ресурсів і підтримки, вона не повинна замінювати роль вчителя в процесі навчання мови. Вчителі повинні бути залучені до моніторингу прогресу учнів, надання зворотного зв'язку та скерування школярів на шляху навчання мови. Ефективна онлайн-модель повинна надавати можливості для взаємодії та співпраці вчителя та учня.

Висновки. Загалом, онлайн-модель навчання німецької мови може сприяти досягненню цілей НУШ в умовах сьогодення, надаючи учням персоналізований та інтерактивний досвід навчання, доступ до цифрових технологій та можливості розвивати свої комунікативні вміння. Однак важливо переконатися, що учні мають необхідні технологічні, мовні навички й мовленнєві вміння для ефективного використання моделі онлайн навчання, яка, в свою чергу, узгоджується з навчальною програмою та вимогами до оцінювання НУШ, що є наступним кроком нашого дослідження.

Література

1. Деякі питання організації дистанційного навчання : Наказ; МОН України від 08.09.2020 № 1115 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0941-20> (дата звернення: 25.02.2023)
2. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: Науково-методичний збірник / за загальною ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці «Букрек». 2022. 140 с.
3. Про затвердження Положення про дистанційне навчання : Наказ; МОН України від 21.01.2004 № 40 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0464-04> (дата звернення: 12.03.2023)

Дубінецька Ангеліна,
студентка 12Мд-СОнїм групи
ННІ іноземної філології
Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Горобченко Наталія Володимирівна
(ЖДУ імені Івана Франка)

ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДИСКУРСИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПИСЕМНОМУ МОВЛЕННІ

Постановка проблеми та її наукове значення. Сучасні умови розвитку українського суспільства, глобальні світові процеси інтеграції та інформатизації, потреби особистості вимагають особливої уваги до питань освіти передусім у загальних закладах середньої освіти, які покликані сформувати особистість з власним світоглядом, критичним мисленням, готовою до навчання впродовж усього життя [2]. На особливу увагу заслуговують завдання щодо формування в учнів старшої школи дискурсивної компетентності, що зумовлюється її значущістю як одного з компонентів міжкультурної комунікації та недостатньою розробленістю методики її формування як у теоретичному, так і в практичному аспектах в умовах змішаного навчання. Відповідно до вимог Нової української школи, система навчання й виховання повинна орієнтуватися на формування мисленнєвої, націленої на розв'язання проблем, толерантної, культурної та соціально відповідальної людини, готової до співпраці з іншими людьми, яка володіє достатньою мірою навичками створювати тексти як в усній, так і в письмовій формах, тобто володіє дискурсивною компетентністю [1; 3]. Освітня траєкторія сучасного старшокласника спирається на Концепцію навчання [2; 3] і спрямована на розвиток особистості школяра, який здатний і бажає брати участь у міжкультурній комунікації, орієнтується в культурі інших країн і може самостійно вдосконалюватися в майбутній діяльності.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій свідчить, що основою розв'язання питання можуть бути праці, присвячені загальним засадам формування загальнонавчальних умінь (Ф. Бацевич, В. Красних, О. Кубрякова, К. Кусько, М. Макаров, О. Селіванова); аспектам формування дискурсивної компетентності старшокласників (І. Бім, Н. Бориско, Є. Верещагін, Н. Скляренко, О. Тарнопольський, Г. Томахін, О. Хоменко); модернізації системи освіти на засадах компетентнісного підходу навчання в руслі загальноосвітніх тенденцій і визначень Болонської декларації (А.Самодурин, С. Куліш, С. Сисоева, О. Бігич, О. Вербицький, О. Дубасенюк, С. Ніколаєва).

Мета статті – визначити та проаналізувати загальні засади формування дискурсивної компетентності сучасного старшокласника.

Виклад основного матеріалу дослідження. За Програмою загальних закладів середньої освіти, старшокласники мають володіти соціокультурною, країнознавчою, лінгвокраїнознавчою та соціолінгвістичною компетентностями на певному рівні навчання [2]. Вони мають уміти описувати ситуації, аналізувати їх причини й наслідки, висловлювати власні припущення, власну точку зору, характеризувати схожі риси та відмінності в культурах різних народів, звичаях, традиціях, стилях життя. Школярі мають уміти аналізувати явища політичного, літературного, економічного й культурного життя різних країн, вдало визначати й використовувати різні стратегії для взаємодії з представниками різних культур, характеризувати якості особистості, вчинки людей і стосунки між людьми, висловлювати жаль і співчуття та коментувати статистичні дані. На письмі старшокласники мають уміти передавати в письмовій формі певну думку, висловлювати особисте ставлення до людей, подій, речей, місць, передавати інформацію адекватно цілям, завданням спілкування [3]. Отже, варто сформувати у старшокласників певні рівні комунікативної компетентності. Згідно з трактуванням комунікативної компетентності у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, варто визначити три складові: лінгвістична, соціолінгвістична і прагматична [3]. Лінгвістична компетентність має стале традиційне визначення. Вона складається з фонологічної, орфографічної, орфоепічної, лексичної, граматичної та семантичної компетентностей. Соціолінгвістична

компетентність визначається як знання маркерів, соціальних відносин (привітання, прощання, подяка тощо) і вміння доречно використовувати їх у процесі спілкування. Вона є релевантною соціокультурною компетентністю. Прагматична компетентність, у свою чергу, представлена в Загальноєвропейських рекомендаціях [3] у декількох різновидах: дискурсивній, функціональній і як компетентність програмування мови. У свою чергу, поняття комунікативної компетентності багатогранне й містить низку компетентностей. Хотілося б зупинитися на одній із найбільш значущих – дискурсивній компетентності, яка є одним із критеріїв діагностики рівня розвитку мовленнєвої особистості, тому що включає в себе такі якості: використання засобів спілкування, володіння прийомами організації текстової інформації, певний ступінь оволодіння жанрово-структурними елементами мови.

Крім того, оскільки дискурс можливо розглядати як реалізацію в мові особистісних думок, що забезпечують необхідну мотивацію спілкування, пов'язану з особистісною потребою самовираження [1; 3], то можна стверджувати, що дискурсивна компетентність сприяє формуванню найвищого мотиваційно-прагматичного рівня володіння мовою. У такій якості рівень дискурсивної компетентності є відображенням особливостей мовної особистості. Дискурсивна компетентність є й важливою складовою рівня мовної компетентності та відіграє ключову роль у писемному мовленні. Вона включає в себе знання про мовні структури та їх функціонування в конкретних ситуаціях спілкування, а також вміння використовувати ці знання для ефективного вираження своїх думок та ідей. Формування дискурсивної компетентності у писемному мовленні є важливою складовою розвитку мовленнєвої культури учнів старшої школи.

Дискурсивна компетентність загалом визначається як здатність вміло та ефективно взаємодіяти з іншими людьми, використовуючи мовленнєві засоби та структури для досягнення спільної мети, взаєморозуміння та вирішення проблем [3; 4]. У контексті писемного мовлення, дискурсивну компетентність можна трактувати як здатність використовувати мовленнєві структури та засоби для ефективного

вираження думок, аргументування позицій та висловлювання думок на письмі [1; 4].

Разом з тим формування дискурсивної компетентності є надважливим для успішної адаптації учнів до сучасного соціуму. У сучасному світі здатність ефективно спілкуватися та аргументувати свої думки і позиції є ключовими факторами успіху в різних галузях життя. Отже, навички дискурсивного мислення та вміння письмово висловлювати свої думки є необхідними для досягнення успіху у навчанні, науковій та професійній діяльності.

Формування дискурсивної компетентності у писемному мовленні може бути досягнуто шляхом розвитку наступних умінь:

- *Аналіз текстів і розуміння їх структури.*

Для того, щоб писати ефективні тексти, необхідно мати знання про різні типи текстів та їх структуру. Наприклад, наукові тексти мають свої вимоги до структури, які відрізняються від структури літературних творів чи газетних статей. Розуміння структури текстів допоможе ефективно організувати свої думки та ідеї.

- *Розвиток умінь планування та організації тексту.*

Щоб написати ефективний текст, необхідно ретельно продумати його структуру та логічний хід аргументації. Для цього можна використовувати різні методи планування, такі як мінд-мапінг або аутлайнінг. Важливо також звертати увагу на логічні зв'язки між різними частинами тексту.

- *Розвиток вмінь аргументації та використання доказів.*

У писемному мовленні необхідно бути вмілим у формулюванні аргументів та використанні доказів, що підтверджують ці аргументи. Наприклад, в наукових текстах використовуються докази у вигляді досліджень, статистичних даних та інших авторитетних джерел, а в літературних творах - у вигляді прямих або непрямих цитат. Важливо також вміти оцінювати достовірність джерел і використовувати їх адекватно.

- *Розвиток умінь використання мовних засобів для досягнення потрібного ефекту.*

У писемному мовленні важливо використовувати різні мовні засоби для досягнення потрібного ефекту на читача. Наприклад, використання метафор, аналогій, порівнянь може допомогти в ефективному вираженні думок та ідей, а використання риторичних прийомів може надати тексту додаткової емоційної сили.

- *Розвиток навичок адаптації до аудиторії.*

При написанні тексту важливо враховувати аудиторію, на яку він націлений. Для наукових статей використовуються терміни та концепти, зрозумілі лише фахівцям у даній галузі, а для публіцистики - більш доступні та зрозумілі форми вираження.

Отже, формування дискурсивної компетентності є тривалим і багатограним процесом, що включає в себе не лише вивчення лексичного та граматичного аспекту мовлення, а й мовних норм та правил, розвиток умінь аналізу та інтерпретації текстів, формування вмінь використання різних стилів та жанрів мовлення, а також ефективних комунікативних стратегій та технік, такі як переконливе мовлення, вміння аргументувати свою точку зору та толерантне спілкування з іншими.

Висновки. Здійснивши аналіз сучасної методичної літератури, вимог Нової української школи та сучасних умов навчання в період пандемії та воєнного стану, варто зазначити, що проблема формування дискурсивної компетентності в писемному мовленні є актуальною, вимагає детального вивчення та, своєю чергою, дозволяє виділити наступні уміння: аналіз текстів і розуміння їх структури; розвиток умінь планування та організації тексту; розвиток умінь аргументації та використання доказів; розвиток умінь використання мовних засобів для досягнення потрібного ефекту; розвиток навичок адаптації до аудиторії.

До перспектив дослідження належить розроблення методики формування дискурсивної компетентності в умовах змішаного навчання за допомогою інтерактивних технологій, які дадуть змогу повною мірою сформувати комунікативну компетентність сучасних старшокласників.

Література

1. Горобченко Н. В. Сучасні тенденції формування дискурсивної культури старшокласників. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Вип. 79. Київ, НПУ, 2021. С. 100-103.
2. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов. Міністерство освіти та науки України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf> (дата звернення 16.03.2023).
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. За загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.
4. Корінець В. О., Горобченко Н. В. Формування інформаційно-комунікативної компетентності старшокласника // Актуальні проблеми сучасної лінгвістики та методики викладання мови і літератури : зб. матеріалів VII Всеукр. онлайн-конф. Житомир, 2022. С. 58-68.

Єгунов Дмитро,

студент групи З1Бд-Фнім

ННІ іноземної філології

Науковий керівник:

доктор філологічних наук, доцент

Астрахан Наталя Іванівна,

(ЖДУ імені Івана Франка)

ПРОЯВИ ТЕАТРАЛЬНОСТІ У ТВОРЧОСТІ Е. Т. А. ГОФМАНА

Постановка проблеми та її наукове значення. Актуальність обраної теми визначається художньою продуктивністю та недостатньою вивченістю презентації в дослідницькій літературі системи форм проявів театральності у творчості Е. Т. А. Гофмана. Ернст Теодор Гофман – відомий німецький класик, один із найвизначніших прозаїків епохи романтизму, чия творча особистість і мистецька спадщина залишається об'єктом зацікавленої уваги літературознавства протягом двох століть.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. В українському літературознавстві закони творчого світу Е. Т. А. Гофмана вивчали Н. Астрахан [1], Н. Мелінчук [3], Д. Наливайко [4], Б. Шалагінов [6], К. Шахова та інші дослідники.

Мета статті полягає у визначенні особливостей джерел і виявів театральності у творчому доробку представника німецького романтизму Е. Т. А. Гофмана.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ознайомившись із літературознавчими роботами, присвяченими художній системі німецького романтизму, ми дізнались, що вона знайшла своє вираження у різних галузях мистецтва. Кожен етап становлення романтизму справив певний вплив на художню манеру та світосприйняття Е. Т. А. Гофмана, котрий бачив глибокий зв'язок мистецтва і природи.

Дослідивши спільні та відмінні риси у баченні проблеми театральності у німецьких романтиків та Гофмана, ми з'ясували, що постать видатного німецького письменника посідає особливе місце в

історії німецького романтизму. Він жив і творив на зламі епох, був свідком подій, що справляли вплив не лише на долю окремих людей, а й на долю всієї країни. Спираючись на традиції бароко, в естетиці якого вперше проявляється поєднання надреального, містичного і натуралістичного, творчість Е. Т. А. Гофмана репрезентує міфологізацію образів. Важливу роль щодо формуванні світогляду Е. Т. А. Гофмана зіграли теорії німецьких класичних філософів, зокрема, дуалістичне вчення І. Канта про номуен («річ у собі») і феномен.

Художня єдність творчості письменника полягає у тому, що всі його мистецькі іпостасі – композитор, театральний декоратор, художник – гармонійно сплітаються у синтетичних музичному і театральному підходах до життя і відображаються у кожному його творі. Новела «Кавалер Глюк» (1808), перший з опублікованих творів Гофмана, намічає і найбільш істотні аспекти його світосприйняття та творчої манери. Художник для Гофмана – не професія, а покликання. Художником може бути людина, яка не займається тим чи іншим мистецтвом, але обдарована здатністю бачити і відчувати безвідносно в суспільно-політичному житті, йдучи у світ свідомості, розуму, душі. Герої Гофмана найчастіше люди мистецтва та за своєю професією – це музиканти чи живописці, співаки чи актори.

Гофман неодноразово підкреслював у текстах аутентично німецьке розуміння тих чи інших понять, явищ, дбаючи про збереження національних традицій. Письменнику також близька тема двійництва, звернення до болючих проблем соціального світу. У більшості творів Гофмана змальовано конфлікт художника із суспільством. Митець-ентузіаст намагається вирватися з кайданів навколишнього світу за допомогою іронії, але, розуміючи безсилля романтичного протистояння реальній дійсності, письменник сам глузує з свого героя. Гофман був одним із перших, хто досліджував темні сторони людської душі та зовнішнього світу не з метою відобразити їхню полярність, а з метою їхнього перетворення.

Письменник використав традиції класицизму у боротьбі за ідейність театального мистецтва, проти засилля консервативної міщанської драми. Новаторство Гофмана у сфері сценічних рішень, спроби перегляду взаємовідносин актора та його драматургічного

персонажа, робота з акторської пластикою – усе це залишилося непоміченим і неоціненим, адже саме Гофман, єдиний з теоретиків романтизму, зумів застосувати свої творчі програми до реальної практики театрального мистецтва.

Гофман сам захоплювався театральним мистецтвом і пробував себе в ролі автора зінг-шпилів («Маска», «Веселі музиканти», «Жарт, хитрість і помста»), а також написав п'єсу-казку «Принцеса Бландіна». З 1810 р. митець виконував обов'язки режисера та помічника директора Бамбергського театру, а у 1813 р. став музичним директором оперної трупи Йозефа Секони. Свої погляди на театр він сформулював у збірнику критичних статей та нарисів «Крейслеріана I», «Крейслеріана II» та в есе «Незвичайні страждання директора театру».

Рисами творів, позначених театральною естетикою, є експресивність, екстровертність, наглядність, вони передбачають наявність скоріше глядача, аніж слухача. Таким творам притаманна висока динамічність, відсутність експозиції, довгих роздумів і внутрішніх монологів, опису характерів героїв. Гофман сам акцентує увагу на внутрішній, першопочатковій драматичності, сценічності художнього твору.

Слід зазначити, що письменник грає зі своїми дійовими особами як із маріонетками, він може раптово зупиняти їх, а потім знову приводити в дію, коли і як йому забажається.

Театральність у культурі розглядається як форма поведінки та одночасно як спосіб донесення до інших певних смислів, як своєрідний вид гри і як особливий рід трактування та тлумачення.

У творчості Ернста Теодора Амадея Гофмана, у його фантастичних творах, так чи інакше обговорюються проблеми театрального мистецтва і навіть роль режисури в процесі підготовки спектаклю. Зустрічаються і практичні поради творцям сценічних творів, але, безсумнівно, що романтична концепція творчості, властива цьому художнику, відбивається у його театральних поглядах.

Перетворюючи реальність, Гофман зумів створити напрочуд точну картину сучасного йому світу. Художня чуйність і темперамент дозволили Гофману зробити те, що не вдалося нікому з його співвітчизників – знайти можливість поєднання не тільки ідеального та

реального, але також освоїти спосіб одночасного існування трагічного та комічного. Все контрастне, непоєднане перетворюється у Гофмана на органічний художній синтез. Прояви театральності, що поєднує реальне з фантастичним, дійсне з вигаданим спостерігаємо у новелі-казці «Крихітка Цахес, на прізвисько Ціннобер». Наголосимо, що автор відмовився від принципу казкової гармонії, основою фантастичного є реальна дійсність. Серед основних стилістичних театральних прийомів слід виокремити особливе світосприйняття. Три волосинки – це золото, божевілья, влада грошей, прояви чарівних сил, ілюзія створеного світу. Із жалюгідного, нікчемного потвори Цахес претворюється на чиновника, робить блискучу кар'єру, стає першим міністром у князя Барсануфа.

Висновки. Вищою формою театрального мистецтва Гофман вважав оперу, та й перевагу цього жанру щодо інших зрозуміло: опера поєднує у собі поезію і музику, два особливо дорогих Гофману виду мистецтва; опера за своєю природою не претендує те що, щоб бути безпосереднім відображенням реальності, у ній цілком доречним є фантастичне. Вплив оперного мистецтва спостерігається у багатьох творах письменника [6].

Театральність творів Е. Т. А. Гофмана полягає не тільки у специфіці подання сюжетів, звернення до характерних мотивів та системи персонажів, але й у своєрідній підказці щодо інтерпретації цих текстів на театральній сцені: вказівки стосовно декорацій та костюмів, акторської пластики, динаміки мізансцен, елементів театру маріонеток.

Література

1. Астрахан Н. І. Особливості структури оповіді в новелі Е. Т. А. Гофмана «Дон Жуан». *Вісник Житомирського педагогічного університету імені Івана Франка*. Вип. 11. Житомир, 2003. С. 151-154.
2. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури ХІХ – початку ХХ століття: навч. посібник. [для студ. вищ. навч. закл.] / за ред.: Г. Й. Давиденко, О. М. Чайка [2-ге вид.]. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 400 с.
3. Мелінчук Н. В. Е.Т.А. Гофман та німецький романтизм: методичний аспект. *Мова і культура*. (Науковий журнал). К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. Вип.15. С. 373 –376.
4. Наливайко Д., Шахова К. Зарубіжна література ХІХ сторіччя. Доба романтизму: Підручник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2001. 416 с.
5. Савчук О. Фантастична історія злету і падіння Цахеса. Е.Т.А. Гофман. «Крихітка Цахес на прізвисько Ціннобер». 8 кл. *Зарубіжна література*. 2004. № 47. С. 8–9.

6. Шалагінов Б. Б. Амадей Гофман і Амадей Моцарт: іще раз про музичність романтичної прози. *Слово і час*. 2012. № 8. С. 15–20.

Журбенко Марія,
 магістрантка групи 11Мд-Фнім
 ННІ іноземної філології
 Науковий керівник:
 кандидат філологічних наук, доцент
Соколовська Світлана Францівна
 (ЖДУ імені Івана Франка)

ЛІТЕРАТУРНИЙ ТА ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АНАЛІЗ ПОЕМИ Г. ГАЙНЕ «АТТА ТРОЛЛЬ. СОН ЛІТНЬОЇ НОЧІ»

Постановка проблеми та її наукове значення. Людська мова не є самодостатньою, завершеною і незмінною системою знаків і комунікації, а організмом, який підтримується людиною, який піддається змінам, який може розширюватися і скорочуватися, який може модулюватися і модулюється. Мова є динамічною і зазнає постійних змін відтоді, як вона існує: Слова змінюються протягом десятиліть і століть. Їхнє звучання, звукові групи, форми словозміни та словотворення змінюються так само, як змінюється їх мовна структура і, зрештою, їх зміст, ідеї та концепції. Так само, однак, створюються нові слова, що супроводжується «смертю» слів, які використовуються все рідше і рідше, застарілих слів і, нарешті, «мертвих» термінів, які були витіснені з поточного мовного вжитку і розуміння, чиє значення було втрачено.

Слова, які не піддаються такій «долі», зазвичай зазнають змін в образі, значенні чи ціннісному наповненні, а також у своїй морфології. У цій статті йдеться насамперед про зміну значення слів.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Дослідження, присвячені літературному та перекладацькому аналізу творів Г. Гайне з його найвідомішої збірки «Книга пісень» [1; 2; 3; 4; 5], показали, що поет мав свій неповторний стиль, свою мистецьку ідентичність, які важко передати українською мовою так, щоб це було зрозуміло в нашій культурі. Це і надихнуло мене дослідити цю тему ще глибше, взявши за основу інші, не менш відомі, поетичні твори Г. Гайне.

Метою дослідження є літературний аналіз змісту значення і форми поеми Г. Гайне «Атта Троль. Сон літньої ночі», висвітлення особливостей і складнощів перекладу окремих лексичних одиниць художнього тексту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Віршована епопея «Атта Троль» була написана Генріхом Гайне у 1841 році після перебування на піренейському курорті Каутерець, вперше опублікована в «*Zeitung der eleganten Welt*» Генріха Лаубе у 1843 році, а для книжкового видання 1847 року була перероблена і значно розширена автором.

«Атта Троль» Гайне – це алегорія у формі відомої байки про ведмедя, що танцює. Віршована епопея була гострою критикою так званої тенденційної поезії, тобто тенденції в тогочасному ліберально-демократичному таборі, спрямованої на те, щоб зробити правильність єдиним стандартом літератури та мистецтва. Це явне заперечення беззастережної інструменталізації мистецтва для політики. Ведмідь Атта Троль є представником цієї дрібнобуржуазної національно-демократичної опозиції; він уособлює політичного поета, такого як Фрайліграт, а також лібералів, таких як Бьорне, та німецькомовних швабських поетів і реакційних романтиків. Оскільки «Атта Троль» також постає як проповідник радикальної рівності, здається, що Гейне певною мірою зводить рахунки з ранніми комуністами. Однак не слід розуміти критику так, що Гейне перейшов до консервативного табору. Навпаки, як ліберал і демократ, він критикував виродження, сліпу радикалізацію ліберально-демократичної думки через дрібнобуржуазну обмеженість та ентузіазм. Для нього утопії опозиції були надто розпливчастими, надто спотвореними, надто дріб'язковими і надто чужими реальності.

Отже, ведмідь-ватажок є символом політичної реакції, яка міцно тримає в своїх лещатах ошуканого і несамовитого революційного демократа Атти Троль. І ось, врешті-решт, 33 німецькі феодальні держави – символізовані тут 33 жінками, що радіють, – покінчили з демократом.

Однак віршована епопея була головним чином оголошенням війни тенденційній поезії, духу часу, який протиставляв позицію і талант як

непримиренні речі, де талант більше нічого не важив, натомість правильна політична позиція важила все. Той, хто мав правильну позицію, мав характер; той, хто мав мистецький талант, підозрювався у відсутності характеру. Гайне боровся за свободу мистецтва і проти його підкорення політикою, чи то лібералізмом, чи то реакцією. Як говорив сам Гайне, «...я за автономію мистецтва; воно не повинно служити ні релігії, ні політиці, як служниця, воно має власну кінцеву мету, як і сам світ» [5, с. 5].

Звертаючись до теми перекладацького аналізу твору Г. Гайне «Атта Троль», варто зазначити, що в цьому художньому творі міститься багато лексичних одиниць, які вийшли зі вжитку задовго до першої публікації самого твору. Аналіз особливостей і складнощів їх перекладу і варто висвітлити в даній статті.

«...Und von wilden Wasserstürzen
Eingelullet wie ein Traumbild...»

Дієслово **einlullen** походить з давньоверхньонімецької мови і тут, у поезії Гейне, виступає у своєму первісному значенні «*leise, einschläfernd singen; leise in den Schlaf singen*» - «співати м'яко, заколисливо; співати тихо, щоб заснути». Це синонім англійського дієслова *to lull* та іменника *lullaby* – колискова. Сьогодні це дієслово все ще використовується, але зазнало погіршення значення: у значенні «спокушати, заколисувати, переконувати».

«...Steif und ernsthaft, mit **Grandezza**,
Tanz der edle Atta Troll...»,
«...Ja, es will mich **schier bedünken**,
Daß sie manchmal **cancaniere**...»

Grandezza – це іспанське слово, що означає «гідність, велич людини». Скоріш за все, Гайне використав це слово тому, що дія його поеми відбувається в Іспанії. Прикметник *schier* тут означає «прямий, повний» або «майже». Це слово, яке походить від італійського *sciuro*, спочатку означало «швидко, негайно, проникливо», поки воно не еволюціонувало з XV століття до значення, яке застосовується і сьогодні. Корінь слова простежується у дієслові *scheiden*, тобто «розрізняти, відокремлювати», у значенні «проникливий у розрізненні».

Дієслово **bedünken** майже не відрізняється від простого «dünken» і означає «думати, вважати, мати вигляд», а також «вірити». Воно споріднене з «gedünkt» і «deuchen» і походить від давньонімецького *dunken* та англійського *to think*. Спочатку воно означало «важити; щось важить для мене; щось є вагомим для мене». З кінця XIX століття воно не вживається.

Sancaniere – прикметник, що походить від французького *sancan* – танцю ревію, який довгий час вважався непристойним.

Зрештою, цими словами Гайне хоче показати фривольність танцю Мумми, ніби танцівниці канкану.

«...Auch der **wackre** Bärenführer,
Der sie an der Kette leitet...»

Слово **Wacker**, яке означало «свіжий, жвавий», а також «бадьорий, пильний», тут, ймовірно, мається на увазі в пізнішому значенні «здібний, прямий, хоробрий» і відноситься до фізичного та психічного стану.

«...Die als Mantel sich gebärdet;
Drunter **lauscht** Pistol und Messer...»

Lauschen виступає тут не у своєму первісному значенні «zuhören, aufmerksam horchen» «уважно слухати» – як воно відоме і сьогодні – а в пізнішому значенні XV століття – яке, однак, не збереглося до наших днів: «бути прихованим, причаїтися, виглядати наполовину зі схованки». У XIX столітті воно перетворилося на «lauschig», що означає «прихований, самотній» та «інтимний». Отже, у творі Гайне пістолет і ніж заховані під накидкою, схожою на вівтарну тканину, і небезпечно підстерігають двох ведмедів, які можуть погано поводитися.

Atta Troll, der einst **gehauset**
Wie ein stolzer Fürst der Wildnis
Auf den freien Bergeshöhen,
Tanzt im Tal vor **Menschenpöbel!**

Колись позитивне дієслово *hausen*, що походить від нім. *húsen*, яке означає «господарювати, утримувати дім» і споріднене з *Hauser* (=економка), було знецінене в період романтизму, і цю знеціненість воно несе й досі.

Відтоді дієслово означає «жити погано і неохайно, поводитися нерозважливо». У випадку з Гайне воно могло б бути знову використане у своєму первісному значенні. Röbel зазнало подібної зневажливої зміни, походячи від латинського *populus* «народ», але врешті-решт перетворившись на Röbel від французького *peuple* та середньонімецького *bovel* – обидва слова означають народ. Тривалий час це слово було ціннісно нейтральним: Лютер все ще використовував його у значенні «простий народ»; у XVIII столітті воно було девальвоване до «сирої маси людей, натовпу».

У Гайне *schnöde* має те саме значення, що й сьогодні: «*schnödes Geld*» у значенні «жалюгідний, бідний, поганий, низькооплачуваний». Основне значення *schnöde*, однак, було втрачено протягом століть (хоча розвинений прикметник здається зрозумілим сьогодні, але анахронічним): «коротко стрижений, тонкошерстий (про хутро)».

Висновки. Реалізований аналіз чітко показав, що зміст слів зазвичай знецінюється через зміну значення. Приклади з тексту: «*einlullen*», «*hausen*». З іншого боку, слово майже ніколи не переоцінюється з часом (виняток становить прикметник «*quot*» – піднесений, який отримав позитивну оцінку у XVIII столітті). Певні слова ніби втрачають свою «поважність», свою «пошану» перед новими поколіннями людей і витісняються іншими (новими) словами, які тепер стають на їхнє первісне місце: слова піддаються ефекту зносу. Говорячи про феномен Гайне, можна стверджувати, що через його вражаючу іронічність, через сатирично-грайливу легкість, з якою написані його вірші, мова поета все ще здається напрочуд свіжою, невимушеною і сучасною, незважаючи на певні архаізми. Деякі авторські неологізми поета, такі як «*verhirschen*» (розділ XIV), «*vermopsen*» (розділ XXII), «*trommelrührend*» (розділ II), «*einbrummen*» (розділ VI), «*Unbär*» (розділ IX) і «*schwarzer Bärenundank*» (розділ II) показують, що Гайне вмів відходити від жорстких правил – це також слід розглядати як ознаку сучасності його стилю.

Література

1. Albrecht J. Kultur und Kulturwissenschaft. Ihre Bedeutung für die Translationswissenschaft und für die Translationspraxis. Lavinia Heller (Hg.). *Kultur und Übersetzung. Studien zu einem begrifflichen Verhältnis*. Bielefeld, 2017. S. 65–91.
2. Bachmann-Medick D. *Cultural Turns: Neuorientierungen in den Kulturwissenschaften*. Reinbek bei Hamburg, 2009. 420 S.

3. Heinrich H. Atta Troll. Ein Sommernachtstraum. München, 1957.
4. Hermann P. Deutsches Wörterbuch. Neubearb. Aufl. 9th ed. Tübingen, 1992.
5. Stefan Bodo W. Heinrich Heine. München, 1989.

Панчук Ілля,

студент групи 12Мд-СОнiм

ННІ іноземної філології

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент

Свириденко Ірина Миколаївна

(ЖДУ імені Івана Франка)

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ НА ОСНОВІ СМАРТФОНУ

Постановка проблеми та її наукове значення. Практична реалізація євроінтеграційного процесу, обраного Україною, забезпечує кардинальні зміни в усіх сферах сучасного суспільства, а питання реформування шкільної освіти посідає чільне місце в державній політиці. Зокрема, в сучасних умовах інтенсивного розвитку українського суспільства існує потреба в освічених, інтелектуально розвинених, творчих людях, здатних неординарно та гнучко мислити, розробляти абсолютно нові ідеї та ефективні інновації для всіх сфер діяльності людства. Можливості працювати з технологіями та створювати ефективні взаємодії з іншими людьми, у тому числі з тими, хто розмовляє різними мовами та культурами, значно зросли.

У зв'язку з цим важливе місце серед викликів, які постають сьогодні перед вчителями шкіл, є питання забезпечення володіння учнями іноземною мовою як необхідною передумовою для успішного життя в мультикультурному просторі. Про важливість успішного вирішення цього питання йдеться в багатьох державних документах у сфері шкільної освіти. Так, у концепції «Нової української школи» зазначено, що серед ключових здібностей, якими мають оволодіти учні молодшої школи, важливу роль відіграє іноземна комунікативна здатність, а саме в «умінні належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому

діапазоні соціальних і культурних контекстів», «умінні посередницької діяльності та міжкультурного спілкування» [5].

Іноземна мова є важливим засобом міжкультурного спілкування, який сприяє мовному взаєморозумінню між громадянами різних країн, забезпечуючи такий рівень культурного розвитку, щоб людина могла вільно орієнтуватися та почуватися комфортно в країні, де мова вивчається. У зв'язку з цим стає актуальним положення, згідно з яким здатність розуміти представників іншої культури залежить не лише від правильного вживання мовних одиниць, а й від специфічних навичок розуміння її культурних норм, у тому числі й ситуацій мовленнєвого спілкування різними мовами.

Загальна стратегія навчання іноземних мов визначається потребами сучасного суспільства та рівнем розвитку лінгвістики, психологічної педагогіки та суміжних наук. Ця стратегія є комунікативним методом, який зумовлює актуальну мету навчання іноземної мови, а саме: формування та розвиток міжкультурної комунікативної компетентності [7].

Концепція навчання іноземних мов, курси іноземних мов у середніх загальноосвітніх навчальних закладах і спеціалізованих школах з поглибленим вивченням іноземних мов визначають основні завдання навчання, зокрема, формування в учнів комунікативної компетентності, розвиток здатності до спілкування, використовувати іноземні мови як культурний діалог на основі комунікативно-орієнтованого методу навчання [7].

Ця мета передбачає досягнення школярами рівня комунікативної компетентності, достатнього для спілкування мовного та мовленнєвого матеріалу в усному (говоріння, аудіювання) та письмовому (читання, письмо) форматах на основі визначених комунікативних сфер, тематики ситуативного мовлення та дослідження. мова є засобом розуміння картини світу, причетності до цінностей, створених іншими народами. Водночас мова є ключем до виявлення унікальності та оригінальності, а також особистої ідентичності [5].

Актуальність теми полягає в формуванні іншомовної комунікативної компетентності, визначенні нових стратегічних

напрямів процесу оволодіння нею, перегляду шляхів і засобів навчання учнів старшої школи.

Зважаючи на світові тенденції у вивченні іноземних мов, що акцентують увагу практикуючих вчителів не просто на наданні знань з іноземних мов, а формуванні іншомовленневих умінь, основною метою навчання іноземних мов на сьогодні є іншомовна комунікативна компетентність. В структуру іншомовної комунікативної компетентності входить ряд компетентностей, що складають зміст навчання іноземної мови. Такими компетентностями визначені мовна (лексичні, фонетичні та граматичні знання і відповідні навички), мовленнева (уміння в аудіюванні, говорінні, читанні та письмі), соціокультурна, полікультурна, лінгвокраїнознавча та країнознавча. Сформована іншомовна комунікативна компетентність виражається в умінні учня висловлювати свої думки в усному мовленні та на письмі на рівні і у здатності розуміти іншомовне мовлення при слуханні й читанні [3, с. 37].

«Енциклопедія освіти» під ред. В. Кременя визначає «компетентність» як «коло питань, в яких молода людина добре розуміється та які вона набуває не лише під час вивчення предмета, групи предметів, а й за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо». Крім того, спільним для всіх є розуміння компетентності як «набутої характеристики особистості, що сприяє успішному входженню молодої людини в життя сучасного суспільства». Компетентність розглядається як інтегрований результат, що передбачає зміщення акцентів з накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування і розвитку в учнів здатності практично діяти, застосовувати досвід успішної діяльності в певній сфері [2].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії вправ для навчання іноземної компетентності зробили О. Б. Бігич, Л. В. Калініна, Р. Ю. Мартинова, С. Ю. Ніколаєва, В. М. Плахотнюк, В. Л. Скалкін та багато інших. Зусиллями вчених досліджено різноманітні аспекти цієї проблеми: від типології вправ до їх системи як для навчання мовних одиниць (фонетики, лексики, граматики), так і для оволодіння видами мовленнєвої діяльності

(аудіюванням, говорінням, читанням, письмом). Особливої активності набули дослідження, які було здійснено в останні десятиліття, коли розпочався цілеспрямований перехід шкільної іншомовної освіти на компетентності засади, що відбилося в широкому використанні мовленнєвих ситуацій, рольових ігор, проєктної роботи як творчих видів діяльності та засобів набуття досвіду спілкування в умовах навчального процесу (О. Б. Бігич, Ю. І. Федусенко, Л. В. Калініна та інші). Перехід шкільної іншомовної освіти на компетентності засади, що стало показником реформування української школи, зумовив пошуки нових видів вправ і завдань для навчання іноземних мов.

Мета статті – з'ясувати можливості використання смартфона в процесі формування іншомовної мовленнєвої компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес навчання іноземних мов передбачає використання значної кількості найрізноманітніших вправ і завдань. Щоб адекватно їх застосовувати, необхідна науково обґрунтована типологія як класифікація за їх суттєвими ознаками. Йдеться про визначення типів та видів вправ і завдань. Теорія навчання іноземних мов знає різні напрями розв'язання цієї проблеми. Передумовами слугують різні точки зору щодо базових підходів до типології. Одні автори за її модель беруть дихотомію «мова – мовлення», інші – «первинні вміння – навички – мовленнєві вміння», треті – цілеспрямовану і не спрямовану активізацію мовного матеріалу [4; 6].

Мобільні телефони, смартфони та планшети сьогодні для школярів не є чимось новим. Ними користуються навіть учні початкової школи. У процесі технологічного прогресу цифрові пристрої отримують все нові й потужніші процесори, які дозволяють не тільки використовувати їх для спілкування, але й виконувати з їх допомогою більш складні завдання, обробляти більший потік інформації, навчатися за допомогою мобільних додатків в різних умовах змішаного навчання. Слід зазначити основні переваги та недоліки використання технології мобільного навчання. До переваг можна віднести:

1. Виразний інноваційний характер зазначеної технології

2. Можливість використання «легких» портативних пристроїв у навчальних цілях

3. Можливість використання технології в традиційних процесах як додаткового засобу вивчення іноземної мови.

4. Підвищення обізнаності про освітню ефективність людей з обмеженим здоров'ям

5. Можливість одночасної взаємодії з однією людиною та групою людей.

Усі вчені підкреслюють, що використання мобільних пристроїв може допомогти учням швидко отримувати доступ до різноманітних інформаційних ресурсів у будь-який час і в будь-якому місці. Звичайно, для доступу до ресурсів було б краще використовувати Wi-Fi, але якщо ні, ви також можете використовувати свій мобільний телефон для доступу в Інтернет. Як зазначають Ю. В. Триус і В. М. Франчук, це створює «... більше «ступенів свободи» – більшу інтерактивність, більшу свободу пересування, більше технічних засобів навчання» [1].

Основним засобом впровадження мобільного навчання на уроці є смартфон. Цей цифровий пристрій поєднує в собі всі останні технологічні досягнення, і тому, за допомогою смартфона можна працювати з Інтернетом, електронною поштою, прослуховувати аудіо-записи, дивитися відео. Інакше кажучи, смартфон - це аналог комп'ютера, але у набагато менших масштабах.

Упровадження мобільних технологій в освітній процес значно розширює можливості навчання. До основних переваг мобільного навчання Р. С. Гуревич відносить:

- 1) «явну інноваційність; можливість використання «легких» переносних пристроїв в освітніх цілях; можливість застосування технології в якості додаткового засобу навчання поряд з традиційним процесом;
- 2) підвищену ефективність в навчанні осіб з обмеженнями по здоров'ю;
- 3) широкі можливості в проектуванні неперервного навчання; відсутність обмежень за часом, місцем і розкладом навчання; відсутність вікових обмежень» [1].

Сучасні тенденції у створенні та розширенні функціональних можливостей портативних електронних пристроїв змусили міжнародне співтовариство розглядати їх як освітню мету [1].

Відомо, що проблема застосування мобільних технологій в освіті виникла ще у ХХ столітті. Відправним пунктом стали роботи Алана Кея, який запропонував концепцію пристрою Dynabook, що надавав можливості доступу до електронних навчальних ресурсів. Саме цей пристрій став прототипом перших ноутбуків і планшетів. Сучасні ж мобільні прилади багатофункціональні, однією з важливих функцій яких є доступ до контенту та навчання [1].

Висновки. Таким чином, існує безліч методів навчання іноземної мови, які передбачають використання інформаційних технологій і технічних засобів. Ці методи забезпечують високу інформативну ємність матеріалу, стимулювання пізнавальної активності учнів, підвищення наочності уроку, інтенсивності його проведення, індивідуалізації та диференціації [1]. На мобільному телефоні можна відкривати та створювати мультимедійні файли, виконувати програми, створені на основі Java-технологій. Все це у поєднанні з тим, що в Україні практично 90% території покрито мобільним зв'язком, робить перспективним застосування мобільних технологій в освіті. Адже, за допомогою мобільного телефону можна одержати доступ до навчальних та довідкових ресурсів. А спеціалізоване програмне забезпечення забезпечить підтримку навчальних курсів, особливо під час самостійної підготовки.

Література

1. Дмитрієва М. Використання мобільних технологій на уроках в умовах змішаного навчання. URL: <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/download/411/344> (дата звернення: 5.03.2023)
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ: Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Карп'юк О. Європейське мовне портфоліо: метод. вид. Тернопіль : Лібра Терра, 2008. 112 с.
5. Концепція «Нова українська школа» URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.04.2023)

6. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. ; за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.

7. Скляренко Н. К. Як навчати сьогодні іноземних мов (концепція). *Іноземні мови*. 1995. № 1. С. 5–9.

8. Фоміних Н. Ю. Сутність поняття «Інформаційно-комунікаційні технології» та їх значення на сучасному етапі модернізації освіти. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/58651/5/Fominykh_Sutnist_poniattia_informatsiino_komunikatsiini_tekhnolohii.pdf;jsessionid=B3DDA025A40995_9710322B00EC15ECD8 (дата звернення: 4.03.2023)

Рудь Марія,
студентка групи 12Мд-СОнім
ННІ іноземної філології
Науковий керівник:
доктор філологічних наук, доцент
Астрахан Наталя Іванівна
(ЖДУ імені Івана Франка)

**ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ МЕТОДИКИ
В ПРОЦЕСІ ТЕКСТУАЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ НОВЕЛИ
«ПЕРЕВТІЛЕННЯ» Ф. КАФКИ
НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

Постановка проблеми та її наукове значення. Курс зарубіжної літератури є важливим складником гуманітарної підготовки школярів. Знайомство з творами світової літератури має велике навчальне та виховне значення. Але традиційно викладання зарубіжної літератури у старших класах є оглядовим та поверховим.

Складнощі, що виникають при викладанні зарубіжної літератури у старших класах, призводять до того, що однією з основних форм організації уроку стає лекція. Але постійне використання лекційної форми уроку веде до пасивної діяльності учнів під час уроків зарубіжної літератури, до поступового зниження інтересу до творів світової літератури. Тому використання проєктної технології у викладанні зарубіжної літератури допоможе словеснику привернути увагу старшокласників до тем та проблем світової літератури [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням дослідження методу проєктів у вітчизняній педагогіці займаються М. Бухаркіна, Є. Полат та ін. У дослідженнях А. Вітченка, Г. Островської, Я. Ружевич, Л. Удовиченко та ін. запропоновано авторські прийоми й види роботи над різножанровими творами зарубіжної літератури, наведено приклади їх використання на уроках.

Мета статті. Мета даного дослідження полягає в аналізі використання методу проєктів в процесі текстуального вивчення новели Ф. Кафки «Перевтілення».

Виклад основного матеріалу. Проєктна методика, як одна з найефективніших технологій особистісно-орієнтованого підходу, спрямована на розвиток особистісно та соціально значущих якостей, розкриття творчого потенціалу учнів.

Організація проєктної діяльності на уроці включає:

- наявність проблеми, яка потребує вирішення;
- практичну, теоретичну та пізнавальну значимість передбачуваних результатів дослідження;
- самостійну роботу (індивідуальну, групову) учнів;
- чітку структуру змістовної частини навчального проєкту;
- використання методів дослідження при роботі над вирішенням проблемних завдань навчального проєкту [3].

Розглянемо можливості використання проєктної технології щодо вивчення творчості Ф. Кафки під час уроків зарубіжної літератури в 11 класі. Учні знайомляться із творчістю австрійського письменника, програма виділяє 6 годин на вивчення цієї теми. Тому вчитель може розподілити ці години на організацію та проведення проєктної діяльності учнів.

На першому уроці має бути проведена наступна робота:

- сформульовано тему проєкту та визначено основне питання;
- сформовано дослідницькі групи;
- розподілено проблемні питання між групами;
- визначено етапи та терміни роботи над проєктом.

Вчитель на початковому етапі повинен визначити мету, завдання, структуру та передбачувані результати роботи над навчальним проєктом, щоб у кожного учасника склалося чітке уявлення про те, що його чекає на кожному етапі та в кінці роботи над дослідженням. Чітка структура та організація роботи сприяє отриманню якісніших результатів реалізації дослідницького проєкту [6].

Франц Кафка – один із найзагадковіших письменників ХХ століття. Протягом багатьох років інтерес до його особистості та творчості не тільки не згасає, навпаки, виникають нові й нові дискусії навколо

письменника. Франца Кафку можна назвати одним із найдискусійніших письменників ХХ століття. Кожне нове дослідження намагається знайти розгадку феномена його творчості, але це лише підтверджує, що важко дати єдино правильну інтерпретацію творчості письменника. Тому уроки з вивчення творчості загадкового австрійського автора краще організувати за межами традиційних занять, а з допомогою проєктної технології [4].

Неоднозначність інтерпретації особистості та творчості Франца Кафки надає вчителю та учням широкий вибір тем для навчального проєкту. Тема навчального проєкту вивчення творчості Франца Кафки може бути сформульована, наприклад, так: «Концепція людини у творчості Франца Кафки (на матеріалі новели «Перевтілення»)». Вибір теми навчального проєкту має відповідати віковим особливостям, життєвому та читацькому досвіду старшокласників.

Формулювання теми проєкту пов'язує всі аспекти вивчення творчості письменника навколо дослідження концепції людини Франца Кафки. Тема «Концепція людини у творчості Франца Кафки (на матеріалі новели «Перевтілення»)» є актуальною та цікавою для старшокласників, оскільки спрямована на визначення сутності буття сучасної людини, її становища у світі, що швидко змінюється [4].

Основне питання у проєкті «Концепція людини у творчості Франца Кафки (на матеріалі новели «Перевтілення»)», яке спрямовує дослідницьку діяльність учнів, може бути сформульованим так: У чому суть концепції людини Франца Кафки, якими є шляхи її розкриття?

Проблемні питання навчального проєкту «Концепція людини у творчості Франца Кафки (на матеріалі новели «Перевтілення»)»:

1. Якими були витoki формування концепції людини Франца Кафки?
2. Як взаємини з батьком вплинули на особистість та творчість австрійського письменника?
3. Як реалізувалася модерністська концепція людини у творчості Франца Кафки?
4. Які глобальні зміни в мистецтві, науці та житті суспільства вплинули на світовідчуття Франца Кафки?

5. Які поняття та категорії формують концепцію людини Франца Кафки у новелі «Перевтілення»?

6. Якими мистецькими засобами та прийомами письменник втілює концепцію людини у новелі «Перевтілення»?

7. Які мовні та стилістичні прийоми формують концепцію людини у малій прозі Франца Кафки?

8. Які смислові та стилістичні відмінності виникають при зіставленні оригіналу з його художнім перекладом українською мовою?

Проблемні питання, на думку І. Єрмакової, є «вужчими стосовно основного питання, а пошук відповіді них відповідають основним напрямкам дослідницької діяльності учнів» [1, с. 24]. Таким чином, відповідно до тематики проблемних питань формуються три навчальні групи: «біографи», «літературознавці» та «лінгвісти».

Перед групою біографів поставлено такі проблемні питання навчального проекту:

1. Якими були витoki формування концепції людини Франца Кафки?

2. Як взаємини з батьком вплинули на особистість та творчість австрійського письменника?

3. Які глобальні зміни у мистецтві, науці та життє суспільства поч. ХХ ст. вплинули на світовідчуття Франца Кафки?

Етапи роботи та види дослідницької діяльності навчальної групи біографів:

Таблиця 1

№ етапу	Назва етапу	Вид діяльності
1.	Ознайомчий	Знайомство з біографічними матеріалами (листи, щоденники Ф. Кафки, спогади його друзів); з матеріалами з історії, мистецтва поч. ХХ ст.
2.	Відбірковий	Відбір найважливіших біографічних та історичних, культурних фактів, які вплинули на формування особистості австрійського письменника.

3.	Зіставно-аналітичний	Аналіз історико-біографічних аспектів на матеріалі новели Ф. Кафки.
4.	Узагальнення	Систематизація та узагальнення матеріалу, отриманого при дослідженні цієї проблеми.
5.	Оформлення	Оформлення результатів дослідження

Група літературознавців працює над такими питаннями навчальної теми:

1. Як втілилася модерністська концепція людини у творчості Франца Кафки?

2. Які поняття та категорії формують концепцію людини Франца Кафки у новелі «Перевтілення»?

3. Якими мистецькими засобами та прийомами письменник втілює концепцію людини у новелі «Перевтілення»?

Етапи роботи та види дослідницької діяльності навчальної групи літературознавців:

Таблиця 2

№ етапу	Назва етапу	Вид діяльності
1.	Ознайомчий	Читання новели «Перевтілення» Ф. Кафки.
2.	Відбірковий	Відбір найважливіших частин новели, у яких чітко реалізується концепція людини австрійського письменника.
3.	Дослідницький	Аналіз новели «Перевтілення» Ф. Кафки, під час якого учні знаходять відповіді ці запитання.
4.	Узагальнення	Систематизація та узагальнення матеріалу, отриманого при дослідженні.
5.	Оформлення	Оформлення результатів дослідження.

Група лінгвістів працює над такими питаннями навчальної теми:

1. Які мовні та стилістичні прийоми формують концепцію людини у новелі «Перевтілення» Франца Кафки?

2. Які смислові та стилістичні відмінності виникають при зіставленні оригіналу з його художнім перекладом українською мовою?

Етапи роботи та види дослідницької діяльності навчальної групи лінгвістів:

Таблиця 3

№ етапу	Назва етапу	Вид діяльності
1.	Ознайомчий	Читання новели «Перевтілення» Ф. Кафки в оригіналі та в українському перекладі
2.	Відбірковий	Відбір цікавих частин новели, у яких є різниця у перекладі
3.	Дослідницький	Аналіз новели «Перевтілення» Ф. Кафки, під час якого учні знаходять відмінності у перекладі.
4.	Узагальнення	Систематизація та узагальнення матеріалу, отриманого при дослідженні
5.	Оформлення	Оформлення результатів дослідження

На другому та третьому уроках під керівництвом вчителя ведеться аналітична, пошукова та дослідницька робота учнів у групах. Роль вчителя полягає у наданні консультативної допомоги учням.

На четвертому та п'ятому уроках відбувається підбиття підсумків роботи навчальних груп: обговорення та оформлення результатів дослідження.

На заключному, шостому, уроці учні репрезентують результати свого дослідження, тобто «продукт» дослідження. Обговорення результатів дослідження має бути побудовано таким чином, щоб із

фрагментів матеріалу, які оформили старшокласники, вийшла відповідь на основне питання проєкту. Основне питання останнього уроку з творчості Франца Кафки звучить так: «Як особиста доля, історичні обставини, що втілилися в концепції людини Франца Кафки, представлені у його творчості?» Способи надання дослідницького проєкту можуть бути різними: мультимедійна презентація, створення сайту, наукової збірки та ін. Старшокласники самостійно обирають спосіб представлення власних результатів [5].

Висновки. Отже, використання проєктної технології дозволяє учням стати активними учасниками аналітичної та синтетичної дослідницької діяльності в процесі текстуального вивчення новели Франца Кафки «Перевтілення» на уроках зарубіжної літератури.

Література

1. Єрмаков І. Компетентнісний потенціал проєктної діяльності // Проєктна діяльність у школі / упорядн. М. Голубенко. Київ: Шкільний світ, 2006. С. 5–18.
2. Коновалова М. В., Кулікова Ю. О., Семиволос О. П. Інноваційні методи та принципи навчання. *Зарубіжна література в школі*. 2016. № 19-20. С. 6–26.
3. Ніколенко О. М., Куцевол О. М. Сучасний урок зарубіжної літератури: посібник. 5–11 класи. Київ, 2003.
4. Свириденко В. М. Трагічне безсилля людини перед абсуртністю навколишнього світу у новелі Ф. Кафки «Перевтілення»: [урок зарубіжної літератури]. *Все для вчителя*. 2016. № 9. С. 36–38.
5. Столяренко Г., Дем'яненко О. Чи можна застосовувати проєктні технології на уроках літератури? *Українська мова та література*. 2005. № 45. С. 3–5
6. Токмань Г. Л. Методика навчання української літератури в середній школі: підручник. Київ : ВЦ «Академія», 2012. 312 с.

Чевська Серафима,
магістрантка групи 12 Мд-СОНім
ННІ іноземної філології
Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Горобченко Наталія Володимирівна
(ЖДУ імені Івана Франка)

НІМЕЦЬКА ЛІТЕРАТУРА ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЕВОЇ КУЛЬТУРИ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Постановка проблеми та її наукове значення. Звернення до німецької літератури може суттєво вплинути на розвиток мовленнєвої культури старшокласників, які вивчають німецьку мову. Мовленнєва культура школярів є важливим аспектом їх майбутньої професійної підготовки та особистісного розвитку. Знання мови є недостатнім, якщо старшокласник не може ефективно використовувати свої мовленнєві вміння в реальних комунікативних ситуаціях, грамотно, логічно та виразно висловлювати думки. Використання німецької літератури може допомогти старшокласникам розвивати не тільки їх мовленнєві вміння, але й їх культуру спілкування, креативність та аналітичні здібності. Дослідження цієї проблеми має велике значення для практики навчання німецької мови в Україні, а також може бути корисним для інших країн, де німецька мова є предметом навчання.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій свідчить про високу актуальність проблеми використання німецької літератури як засобу розвитку мовленнєвої культури старшокласників. Серед досліджень, які було присвячено впливу літературного читання на розвиток мовленнєвих умінь та культури спілкування в учнів, які вивчають іноземну мову, є дослідження таких авторів як Л.Гринь, Н.Колесник, Н. Жук, С. Крашен, С. Сільберштайн, Дж. Бамфорд, Е. Петерсон. До авторів досліджень про застосування німецької літератури для розвитку мовленнєвої культури старшокласників належать О. Гуржій, І. Кухаренко, І. Попович, В. Халлет, Дж. Броутон, Я. Римарчик та інші.

Мета статті – дослідження ролі німецької літератури у розвитку мовленнєвої культури учнів старшої школи, огляд методів її використання вчителями та визначення ефективності звернення до німецької літератури задля розвитку мовленнєвої культури старшокласників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Німецька література перекладена багатьма мовами, отримала світову славу, має важливе значення для розвитку культури та мови, поглиблення знань з історії та мистецтва як безпосередньо у Німеччині, так і в усьому світі.

Мовленнєва культура є складовою частиною загальної культури людини і полягає в умінні висловлювати свої думки та ідеї, користуватися мовою відповідно до соціальних норм та правил, проявляти толерантність до інших мовних та культурних спільнот.

Для старшокласників, які готуються до вступу до вишів та майбутньої професійної діяльності, розвиток мовленнєвої культури є особливо важливим. Саме на цьому етапі вони формують свій стиль мовлення та своє ставлення до мови, а вміння аргументовано висловлювати свої думки та переконливо доводити свою точку зору є важливим для здійснення ефективної комунікації, а також для успішної кар'єри у майбутньому. Розвиток мовленнєвої культури допомагає учням зрозуміти мову як систему, оволодіти правилами мовлення та мовної етики, розвивати свій лексичний запас та граматичні навички, а також навчитися виражати свої думки та ідеї чітко та логічно.

Вчителі можуть застосовувати різноманітні методи при використанні літератури для розвитку мовленнєвої культури школярів. Один зі способів – це *активне читання*, коли учні аналізують текст, виділяють головну думку, структуру та мовні конструкції. Цей метод допомагає школярам розвивати навички аналізу та критичного мислення, знаходити ключові ідеї та деталі, інтерпретувати символіку та метафори. Від цього залежить їх здатність висловлювати свої думки та ідеї з опорою на аргументи та факти, а також писати тексти різного жанру та стилю.

Інший метод – це *рольова гра*, коли учні використовують мову персонажів для відтворення діалогів та ситуацій з тексту. Цей метод допомагає школярам вдосконалювати свої навички мовлення та

освоювати нову лексику, а також занурюватися в історію та культуру країни.

Вчителі для заключного етапу навчання у ЗЗСО можуть застосовувати метод написання *есе* та рецензій на літературні твори. Цей метод дозволяє школярам розвинути не лише навички аналізу та критичного мислення, а також навчитися виражати свої думки на письмі.

Одним зі способів підвищення мовленнєвої культури старшокласників є *дискусії* та *обговорення творів* літератури. Цей метод допомагає школярам навчитися аналізувати тексти та висловлювати свої думки зрозуміло та переконливо. Додатково такі дискусії сприяють розвитку критичного мислення та вміння аргументувати свою думку.

Ефективність використання німецької літератури у розвитку мовленнєвої культури школярів була доведена на основі таких досліджень, як «The Impact of Literature on Language Learning and Literary Competence: A Theoretical Approach and Empirical Analysis», опублікованого у журналі «Theory and Practice in Language Studies» у 2018 році. Авторка Маргарета Дрогулін здійснює теоретичний огляд ролі літератури у навчанні мови та досліджує її вплив на формування мовленнєвих здібностей старшокласників [3].

Дослідження проводилося на базі кількох навчальних закладів у Європі. У ході емпіричної частини учні брали участь у спеціально розробленому курсі, який включав в себе вивчення літературних творів та вправи на розвиток мовленнєвих здібностей. Результати дослідження показали позитивний вплив на розвиток літературної компетентності школярів та значне покращення їх мовленнєвих умінь. Дослідження також показало, що використання різноманітних методів та технік – таких, як читання, аудіювання, дискусії та інтерпретації текстів, є дієвим способом покращення літературної компетентності старшокласників [1].

Інше дослідження, що показує ефективність звернення до німецької літератури задля розвитку мовленнєвої культури, було проведено в 2018 році в Познанському університеті в Польщі [2, с. 4]. У дослідженні брали участь учні, які вивчають німецьку мову як другу іноземну. Старшокласникам було запропоновано читати тексти різних жанрів

(повісті, новели, драми тощо) та виконувати завдання на основі прочитаного. Після закінчення дослідження було визначено, що учні, які регулярно читали німецьку літературу та виконували завдання, мали кращі вміння мовлення, включаючи навички граматики, лексики та вимови, порівняно зі старшокласниками, які не займалися читанням літератури.

Ще одним дослідженням, яке підтверджує ефективність використання німецької літератури у розвитку мовленнєвої культури школярів, є стаття «Literatur im Deutschunterricht – Konzeption, Analyse, Evaluation» авторів М. Бредель та К. Хофман, опублікована в журналі «Der Deutschunterricht» у 2015 році [4, с. 5]. У ході дослідження було використано різні методи, такі як аналіз програм, опитування учнів та спостереження за уроками. Стаття зазначає, що вивчення літератури не тільки розширює словниковий запас учнів, але й допомагає їм розвивати навички та вміння мовлення, такі як граматика, вимова, інтонація, а також сприяє розвитку мовленнєвої компетентності, яка включає в себе мовленнєву ввічливість, різноманітність та гнучкість. Зокрема, учні можуть вчитися використовувати багатофункціональні слова та вирази, які необхідні для точного вираження своїх думок та почуттів.

Проте, дослідники також зазначають деякі проблеми, пов'язані з використанням літератури в процесі навчання мови. Наприклад, у статті «Literature and Language Learning: An Overview» авторства Гіліана Лазара, опублікованій у журналі «Language Teaching» у 1993 році [3], зазначається, що література може бути складною для старшокласників, які ще не мають достатнього рівня мовленнєвої компетентності. Крім того, звернення до складних творів може викликати в учнів труднощі в розумінні та аналізі текстів.

Дослідження, проведене А. Jankowska та А. Zajac у 2019 році та опубліковане у журналі «Research in Language» [4] показало, що у деяких випадках учні можуть бути занадто зосереджені на самій історії та не визначати основних мовленнєвих цілей, що сприяє зниженню ефективності використання літератури у навчальному процесі.

Також, до можливих проблем щодо використання літератури можна віднести відсутність зацікавленості учнів у вивченні літератури, брак мотивації до читання та складання власних творів, недостатня кількість

часу для розгляду літературних творів у межах навчального плану, а також недостатній рівень володіння німецькою мовою. Так, у дослідженні Р. К. Йенсена (2020) було зазначено, що не всі вчителі знають, як правильно використовувати літературу для розвитку мовленнєвої культури учнів [5]. Це може призвести до того, що література буде сприйматися школярами як складний матеріал, який не варто вивчати.

Отже, загальна тенденція досліджень підтверджує те, що використання літератури є ефективним засобом розвитку мовленнєвої культури старшокласників. Проте, успіх цього підходу залежить від:

- відповідності текстів літератури рівню навчання мови: текст має бути належною мірою складним для учнів, щоб не було надто складно або надто просто для них;
- якості навчання: вчитель повинен мати достатні знання про текст, щоб пояснити важкі слова та вислови, а також вміти створити зацікавленість до твору;
- використання діалогу: діалогові тексти, такі як драми, можуть бути особливо ефективними в розвитку мовленнєвої культури школярів;
- відповідності змісту інтересам учнів: школярі більш ймовірно зацікавляться твором, якщо він пов'язаний з їхніми інтересами або потребами;
- поетапного підходу: використання літератури має бути вбудовано в педагогічний процес уроків мови, а не становити окремий елемент;
- застосування різних методів: вчитель має використовувати різні методи інтерпретації твору, щоб зробити процес навчання цікавим та зрозумілим для учнів, такі, як читання, аудіювання, дискусії та інтерпретації текстів тощо.

Висновком є те, що використання німецької літератури є ефективним засобом розвитку мовленнєвої культури старшокласників. Вчителям рекомендується постійно підвищувати свій рівень компетентності в області іноземної літератури. Щоб дізнатися про інтереси школярів та врахувати їх у виборі літератури, вчителі можуть використовувати соціальні мережі або анкетування. Також необхідно звернути увагу на застосування новітніх методик та прийомів, що стимулюють зацікавленість сучасних старшокласників у читанні та

аналізі літературних творів: інтерактивні форми ігор, рольові ігри, драматизація творів, дискусії та дебати з приводу тематики літературних творів, створення власних творів на основі прочитаного тощо. Крім того, важливим є враховувати особливості кожного школяра та надавати можливості для розвитку мовленнєвої культури кожному учневі індивідуально, рекомендується розробити спеціальні матеріали для різних рівнів володіння мовою, щоб кожен школяр зміг знайти для себе цікавий матеріал та ефективно використовувати його для покращення своєї мовленнєвої культури. Важливо також зазначити, що використання літератури має бути збалансованим з іншими методами та матеріалами навчання, щоб забезпечити якісний та ефективний навчальний процес.

Література

1. Bamford, J. & Day, R. R. (Eds.). Extensive reading activities for teaching language. 2014. Cambridge University Press.
2. Bredel, M., Hofmann, K. Literatur im Deutschunterricht - Konzeption, Analyse, Evaluation. 2015. *Der Deutschunterricht*.
3. Drogrulin, M. The impact of literature on language learning and literary competence: A theoretical approach and empirical analysis. *Theory and Practice in Language Studies*. 2018. 8(9). P. 1069-1078.
4. Ramjit, D. The role of literature in language learning: A critical overview. *International Journal of Language and Linguistics*. 2016. Vol. 3(1). P. 24-30.
5. Rymarczyk, J. The role of literature in foreign language learning and teaching. *Studies in Second Language Learning and Teaching*. 2017. Vol. 7(2). P. 239-259.

Черниш Вікторія,
магістрантка групи 12 Мд-СОнім
ННІ іноземної філології
Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук, доцент
Горобченко Наталія Володимирівна
(ЖДУ імені Івана Франка)

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ІНТЕРНЕТУ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Постановка проблеми та її наукове значення. Художня література є частиною культури людства і специфічною (естетичною) формою відображення життя, тому зарубіжна література потребує особливого підходу у навчанні – як до предмета, що має справу із мистецтвом слова і духовною сферою особистості. Водночас для ефективного навчання зарубіжної літератури за вимогами Нової української школи необхідно залучення знань, навичок, умінь, що формуються в процесі засвоєння учнями інших галузей: соціальної та здоров'язберезувальної, громадянської та історичної, мистецької та ін. [2, с. 3].

Зважаючи на те, що в умовах інформаційного суспільства зростає роль сучасних цифрових технологій, які впливають на навчання і виховання, з метою розширення кола читання та підвищення інтересу учнів до художньої літератури у навчанні зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти слід доречно використовувати потенціал інформативної галузі. Провідними векторами навчання зарубіжної літератури є формування в учнів стійкого інтересу до читання класичної та сучасної літератури, прагнення до активного діалогу із книжкою, самостійного пошуку та критичного осмислення художніх творів у процесі різних видів діяльності (індивідуальних, у парі, мікрогрупі, колективі), використання багатства сучасних бібліотечних і цифрових ресурсів [3].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Розробкою інноваційних технологій у методиці навчання зарубіжної літератури

займаються Л. Богдан, Н. Волошина, О. Ісаєва, В. Кізенко, Ю. Ковбасенко, О. Куцевол. Класифікацією та характеристикою сучасних методів та прийомів займалися В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Луговий, О. Сухомлинська, В. Шадріков та інші.

Мета статті – довести, що використання ресурсів інтернету на уроках зарубіжної літератури в старшій школі надасть можливість кращого засвоєння навчального матеріалу та формуванню критичного осмислення змісту художніх творів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Реалізація інноваційних методик передбачає комплексне використання сучасних технічних засобів навчання, аудіо та відеоматеріалів, комп'ютерної техніки. Саме іноваційні методики сприяють поширенню різних форми нестандартних уроків [1, с. 115-117]:

1. *Інтегрований урок.* Як правило, такий урок проводять два вчителі. Вони спільно здійснюють актуалізацію знань за двома напрямками опитування (якщо це потрібно), виклад нового матеріалу тощо. Найчастіше поєднуються такі предмети, як історія-географія, історія-література, історія-іноземна мова.

2. *Дослідницький урок та лабораторно-практичні роботи.* Їхня мета полягає в одержанні навчальної інформації з першоджерел. Ці уроки розвивають спеціальні навички і вміння, стимулюють пізнавальну активність та самостійність. Учні вчаться працювати з історичними документами, підручниками, періодичною пресою.

3. *Рольова гра.* Вона вимагає від учнів прийняття конкретних рішень у проблемній ситуації в межах ролі. Кожна гра має чітко розроблений сценарій, головну частину якого необхідно доопрацювати учням. Отже, пошук вирішення проблеми залишається за школярами.

4. *Театральна (театралізована) вистава.* На відміну від рольової гри, вистава передбачає більш чіткий сценарій, який регламентує діяльність учнів безпосередньо на уроці і збільшує їхню самостійність під час підготовки сценарію. Театралізовані вистави спрямовані на те, щоб викликати інтерес до навчання. Вони опираються на образ, мислення, фантазію, уяву учнів [1, с. 51].

Крім того, варто відзначити серед найбільш розповсюджених типів нестандартних уроків наступні: ділові ігри, прес-конференції, урок типу

КВК, урок-конкурс, урок-«суд», уроки-концерти, рольові ігри, конференції, семінари, екскурсії, урок-подорож, урок-«літературне кафе» [4].

Проаналізувавши різні підходи науковців до проблеми класифікації нестандартних уроків, варто зазначити, що форми уроків, які застосовуються в сучасній старшій школі, є різноманітними:

- бінарні уроки;

- віршовані (римовані) уроки;

- інтегровані (міжпредметні) уроки;

- уроки-дискусії (урок-діалог, урок-диспут, урок запитань і відповідей, урок-засідання, урок-круглий стіл, урок-конгрес, урок-практикум, урок -прес-конференція, урок-проблемний стіл, урок-семінар, урок-суд, урок-телеміст);

- уроки-дослідження (урок-знайомство, урок-панорама ідей, урок-пошук, урок-самопізнання, урок «Слідство ведуть знатоки», урок «Що? Де? Коли?»);

- уроки-звіти (урок-аукціон, урок-залік, урок-захист, урок-інтерв'ю, урок-екзамен, урок-ерудит, урок-композиція, урок-концерт, урок-огляд знань, урок-презентація, урок-ярмарок);

- уроки-змагання (урок – брейнг-ринг, урок-вікторина, урок-КВД – конкурс винахідливих та допитливих, урок-КВК – конкурс веселих та кмітливих, урок-конкурс, урок-мозкова атака, урок-турнір);

- уроки-мандрівки (урок-екскурс, урок-екскурсія, урок-марафон, урок-подорож);

- уроки - сюжетні замальовки (урок-віночок, урок-вечорниці, урок-драматизація, урок-казка, урок-картинна галерея, урок-ранок, урок-спектакль, урок-фестиваль, урок-усний журнал) [4].

Завдання педагога – не тільки чітко усвідомлювати мету кожного окремого уроку, а й розуміти важливість проведеного заняття як органічної ланки загального ланцюжка даної теми, розділу, курсу, циклу, всього освітньо-виховного процесу [3].

Однією з нових форм організації розвитку пізнавальної активності учнів і розвитку їхньої самостійності є Лепбук. По суті Лепбук представляє папку або міні-книжку, в якій систематизовані знання з певної теми. Теми можуть бути як широкі («Література доби Бароко»,

«Символізм як літературний напрям»), так і вузькі («Життєвий і творчий шлях Вальтера Скотта», «Образ Полліанни»). У такій книжці багато кишеньок та конвертиків, що містять необхідний систематизований матеріал (у тому числі ілюстративний) для вивчення і закріплення знань за темою [3].

Лепбуки допомагають швидко і ефективно засвоїти нову інформацію і закріпити вивчене в пізнавально-ігровий формі. Даний вид роботи можна застосовувати як форму групової роботи, тому що одна дитина за урок не зможе систематизувати матеріал і оформити роботу, а для групи – це посилене завдання. Дітям цей вид роботи дуже подобається і вони змагаються, у кого вийдуть оригінальнішими кишеньки та їхній інформаційний зміст.

У ході роботи з тематичним матеріалом учні проводять спостереження, виконують завдання, вивчають і закріплюють інформацію. Згодом, маючи під рукою готову тематичну папку, учень може освіжити свої знання з тієї чи іншої теми. Лепбук – підсумковий результат спільної роботи з дітьми по тій або іншій темі. Його виготовленню повинні передувати уроки вивчення матеріалу. У такому випадку учень буде готовий до виготовлення тематичної папки [1, с. 3-4].

В сучасній педагогіці все більшої популярності набуває метод сторітелінгу, при якому пояснення нової інформації, необхідної для запам'ятовування, відбувається за допомогою захоплюючих емоційних історій. Сторітелінг (storytelling) – це мистецтво розповідати історії з метою навчання, керування шляхом донесення змісту повідомлення за допомогою спеціальної методики. Розповідати захоплюючі історії може вчитель (наприклад, напочатку вивчення теми – для того, аби вмотивувати учнів чи допомогти запам'ятати складну інформацію). Учні його пасивно слухають, а тому такий сторітелінг називають пасивним. Активний сторітелінг – це самостійне розповідання історій учнями, яке вчитель може практикувати або впродовж вивчення теми або наприкінці її, аби закріпити набуті знання. Для того, щоб створити історію, яка захоплюватиме учнів, перш за все необхідно придумати цікавий сюжет, вигадати героя, додати цікаві події, які підведуть до потрібних висновків [1, с. 4-5].

Вивчаючи той чи інший твір, учні можуть перевтілюючись в персонажа, розповісти однокласникам та вчителю про себе – про свої переживання та пригоди, думки, взаємини з іншими, плани на майбутнє тощо. Використовуючи цей метод, діти вчаться аналізувати й зіставляти важливі факти, продумувати структуру публічного виступу. Для слухачів це теж має хороший ефект: ймовірність того, що вони запам'ятають літературний твір і конкретні моменти з нього, значно зростає. Адже тепер в уяві закріпиться стійка асоціація: літературний твір – цікавий виступ когось з однокласників. Також вправа розвиває емоційний інтелект і здатність до емпатії.

Зважаючи на сучасні умови навчання в період коронавірусу та воєнного стану в Україні, досить поширеним стало змішане навчання учнів. Проаналізуємо можливості вчителів саме за таких умов щодо організації освітньої траєкторії навчання школярів із зарубіжної літератури:

- запропонувати вивчення програмового матеріалу з відповідної теми з зарубіжної літератури, оприлюднюючи завдання роботи учнів з поясненнями та рекомендаціями щодо їх виконання на сайті закладу освіти та/або у Viber-групах для батьків, або для відповідних класів;

- розміщувати в мережі Інтернет (Google Диск, на каналі YouTube тощо) мультимедійні матеріали (презентації, відеоролики тощо), які допоможуть учневі у вивченні зазначеної теми, посилання на які подавати на сайті закладу та/або у Viber-групах для батьків або для відповідних класів;

- дати перелік творів, які відповідно до навчальних програм із зарубіжної літератури визначені для вивчення напам'ять;

- організувати щоденне навчальне спілкування з учнями через власні блоги або сайти (за їх наявності), Viber, Skype тощо;

- надати учням перелік інтернет-джерел, які сприятимуть засвоєнню програмового матеріалу;

- для отримання зворотного зв'язку пропонувати учням онлайн тестування, використовуючи онлайн сервіси для вчителя, платформи для створення тестів (<https://osvita.ua/school/method/technol/45747/>).в

Для кращого засвоєння навчального матеріалу запропонувати учням переглянути: відеоуроки з зарубіжної літератури за шкільною

програмою на каналі YouTube (наприклад, <https://www.youtube.com/watch?v=TCPEHeiqDQk>), експрес-уроки на ютубі (<https://www.youtube.com/channel/UChAabEBIMnLZCFobnR9S8vg/videos>), екранізовані твори з зарубіжної літератури (наприклад, <http://svitliteraturu.com/publ/filmi/3>) тощо.

Після відновлення навчального процесу вчителям необхідно оцінити роботу учнів, яку вони здійснили під час дистанційного навчання; перевірити рівень засвоєння учнями вивчених самостійно тем.

Рекомендовані інтернет-джерела:

1. Уроки зарубіжної літератури (http://osvita.ua/school/lessons_summary/in_lit/).
2. Світова поезія (<https://worldpoesy.com/>).
3. Гіпермаркет знань: http://edufuture.biz/index.php?title=%D0%97%D0%B0%D1%80%D1%83%D0%B1%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0_%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0
4. Освіта в Україні на Parta.ua: http://www.parta.com.ua/ukr/school_program/5/foreign-literature/

Висновки. Отже, реалізація інноваційних методик за вимогами Нової української школи передбачає комплексне використання сучасних технічних засобів навчання, аудіо та відеоматеріалів, комп'ютерної техніки. Однією з нових форм організації розвитку пізнавальної активності учнів та їхньої самостійності є Лепбук. В сучасній методиці все більшої популярності набуває метод сторітелінгу, який сприяє кращому засвоєнню програмового матеріалу.

До перспектив дослідження належить розроблення методичних аспектів навчання зарубіжної літератури старшокласників з використанням ресурсів інтернету.

Література

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ: Ленвіт, 2013. 590 с.

2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya/
3. Концепція Нової української школи URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf> (дата звернення: 22.03.2023).
4. Осадчий В. Інформаційно-комунікаційні технології у процесі розвитку візуального мислення майбутніх учителів. URL: <http://ojs.mdpu.org.ua/index.php/nv/article/view/838> (дата звернення: 14.04.2023)

Швець Вікторія,
магістрантка групи 21Мз-СОанг
ННІ іноземної філології
Науковий керівник:
кандидат філологічних наук, доцент
Прищеп Олена Петрівна
(ЖДУ імені Івана Франка)

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ ТВОРІВ СУЧАСНОЇ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В 10-11 КЛАСАХ У КОНТЕКСТІ ЖАНРОВО- ТЕМАТИЧНОГО Й МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО ПІДХОДІВ

Постановка проблеми та її наукове значення. Жанрово-тематичний та мультикультурний підходи при вивченні творів зарубіжних авторів відповідають основним настановам літературного компонента Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти [1]. Вивчення творів зарубіжної літератури в контексті жанрово-тематичного та мультикультурного підходів спрямоване на досягнення мети загальної середньої освіти, яка полягає в розвитку та соціалізації учнів, формуванні їх національної ідентичності, загальної культури, світоглядних орієнтирів, творчих здібностей, дослідницьких навичок та навичок життєзабезпечення. Проблема ця не нова, але останнім часом у зв'язку із завданням усебічного розвитку особистості учня вона набула принципово важливого соціального і педагогічного значення [4].

Наразі існує потреба виховання культурного усвідомлення та самоідентифікації молоді у контексті взаємозв'язків з представниками інших країн і культур. На зародження та розвиток цієї тенденції вплинуло рішення України щодо вступу в Європейський Союз та культурна і політична орієнтація суспільства на євроінтеграцію.

Вдосконалення навичок аналізу та встановлення мультикультурних особливостей допоможе молоді стати частиною мультинаціонального європейського суспільства. З огляду на короткочасність означених

процесів та динаміку їх розвитку тема є новою та недостатньо проаналізованою у вітчизняній науково-методичній спільноті.

Важливість й актуальність проблеми застосування жанрово-тематичного та мультикультурного підходів при вивченні творів сучасних зарубіжних авторів, а також вивчення зарубіжної літератури у взаємозв'язку з іншими видами мистецтва підтверджується появою спеціальних досліджень, а також низки друкованих статей у журналах «Зарубіжна література у навчальних закладах», «Всесвітня література у середніх навчальних закладах України» [3] тощо.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Ідея активного залучення мультикультурного підходу до вивчення творів зарубіжної літератури цікавила прогресивних педагогів, починаючи з Я. А. Коменського, Дж. Локка, А. Дистервега, К. Ушинського і закінчуючи сучасними дидактами і методистами, що виступають за отримання школярами інтегрованих знань. Проблему визначення основних підходів до вивчення зарубіжної літератури на рівні середньої освіти досліджували Л. Мацевко-Бекерська [5], Л. Мірошніченко [6], Ж. Клименко, Д. Наливайко, Б. Шалагінов, Ф. Штейнбук [8] та інші українські методисти й літературознавці [7].

Вивчення сучасної зарубіжної літератури в 10-11 класах [2] відіграє значну роль у розвитку в учнів навичок критичного мислення, культурної свідомості, володіння мовою. **Метою** нашої розвідки є аналіз специфіки вивчення творів сучасної зарубіжної літератури в 10-11 класах у контексті жанрово-тематичного та полікультурного підходів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нові реалії сучасного світу висувають закономірне питання про організацію такої школи, яка б виховувала творчу особистість і створювала умови для повноцінного фізичного, інтелектуального та духовного розвитку дитини.

За нагальної потреби послідовного відродження національної культурної спадщини України завданням освіти є залучення людини до цінностей науки, моралі, мистецтва – культури в цілому, етносу, нації, цілого людства. Але сьогоднішня молодь віддає перевагу матеріальним цінностям та ігнорує духовні. Причиною погіршення ситуації в основному є спрямованість на розвиток інтелектуальних здібностей учнів у процесі навчання та недостатня увага до сенсорної (чуттєво-

емоційної) сфери, що визначає формування естетичного сприйняття. Саме на такий навчальний предмет, як зарубіжна література, на наш погляд, покладено завдання розвитку чуттєво-емоційного стану сучасного здобувача освіти.

До вивчення творів сучасної зарубіжної літератури в 10-11 класах можна підходити по-різному, але в фокусі нашої уваги два підходи – жанрово-тематичний та мультикультурний (полікультурний).

Жанрово-тематичний підхід передбачає аналіз літературних творів за жанром і тематикою. При такому підході учні будуть продовжувати на новому етапі навчання знайомитися з різними літературними жанрами, такими як роман, оповідання, новела, сонет, трагедія та ін. Вони також досліджуватимуть найбільш сталі теми літератури, такі як кохання, особистісна ідентичність, соціальні проблеми та суспільні конфлікти. Розуміючи жанр і тему літературного твору, учні можуть глибше оцінити й зрозуміти текст.

Мультикультурний підхід, з іншого боку, передбачає вивчення творів літератури з урахуванням специфічного культурного контексту. Такий підхід дає старшокласникам можливість познайомитися з особливостями літератури різних регіонів світу, наприклад, африканської, азіатської, європейської або латиноамериканської. Читаючи твори літератури різних народів, учні можуть розширити своє розуміння світової культури та отримати уявлення про різні національно-культурні образи світу, звичаї та цінності різних етно- та національно-культурних спільнот.

При вивченні сучасної зарубіжної літератури в 10-11 класах можна поєднувати обидва підходи для більш комплексного розуміння творів, що текстуально вивчаються. Наприклад, учні можуть проаналізувати роман з жанрово-тематичного погляду, а також розглянути, як роман відображає культурне походження автора та національно-культурні й соціально-історичні особливості суспільства, в якому він живе.

Крім того, старшокласники також можуть використовувати інші інструменти літературного аналізу, такі як повільне (уважне) читання, аналіз формальних особливостей твору – наприклад, літературних прийомів побудови сюжету та системи персонажів, щоб поглибити своє розуміння тексту. Викладачі також можуть використовувати

мультимедійні ресурси, такі як фільми, підкасти та онлайн-статті, щоб доповнити матеріал для коментованого читання та залучити учнів до обговорення формальних чи змістовних рис твору в контексті національно-культурної специфіки.

Загалом, вивчення творів сучасної зарубіжної літератури в 10-11 класах може бути корисним і збагачуючим досвідом, який дозволяє учням розвивати критичне мислення, емпатію та культурну обізнаність. Використовуючи жанрово-тематичний та мультикультурний підхід, учні можуть навчитися глибоко розуміти літературу як вид мистецтва, а також розширити свої життєві перспективи та світогляд.

Вивчення сучасної зарубіжної літератури вимагає від учнів розвитку володіння мовою, культурної обізнаності та навичок критичного мислення. Ось деякі особливості вивчення творів сучасної зарубіжної літератури в 10-11 класах.

1. Знання мови.

Вивчення сучасної зарубіжної літератури допомагає учням підвищити рівень володіння мовою. Читаючи та аналізуючи літературні твори, учні розвивають свій словниковий запас, граматику та навички розуміння формально-змістовних особливостей художнього висловлювання. Вони також вчаться творчо використовувати мову, щоб висловити власні ідеї та почуття.

2. Культурна обізнаність.

Вивчення сучасної іноземної літератури знайомить старшокласників з різними культурами та їх аксіологічними (ціннісними) системами, віруваннями та традиціями. Це допомагає учням зрозуміти складність людського досвіду та оцінити різноманітність культур у всьому світі.

3. Критичне мислення.

Вивчення сучасної зарубіжної літератури вимагає від учнів критичного мислення. Аналізуючи літературні твори, учні вчаться тлумачити значення й розкривати смисли, ідентифікувати літературні прийоми та оцінювати художнє висловлювання автора. Вони також вчаться ставити під сумнів власні припущення та упередження та розглядати альтернативні точки зору.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що вивчення сучасної зарубіжної літератури в 10-11 класах дає можливість учням розвивати знання мови, культурну обізнаність і навички критичного мислення. Жанрово-тематичний і мультикультурний підходи допомагають старшокласникам зрозуміти на новому етапі навчання характерні особливості різних жанрів і досліджувати різноманітність людського досвіду через літературні тексти, що цей досвід репрезентують. Вивчаючи сучасну зарубіжну літературу, учні можуть розвинути емпатію та повагу до інших і стати більш ефективними комунікаторами та суб'єктами критичного мислення.

Література

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020р. № 898) URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoi-serednoyi-osviti-i300920-898> (дата звернення: 3.03.2023)
2. Зарубіжна література. 10–11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Рівень стандарту. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.zarubizhna.literatura-10-11-standart.pdf> (дата звернення: 23.04.2023)
3. Клименко Ж. В. Етнокультурологічний шлях аналізу як ефективний засіб осягнення національної специфіки художніх творів. *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2006. № 5. С. 52–56
4. Концепція Нової української школи. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednyaua-sch-2016/koncepciya.html> (дата звернення: 8.03.2023)
5. Мацевко-Бекерська Л. В. Методика викладання світової літератури: навч.-метод. посіб. Вид. 2-е, доповнене. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 296 с.
6. Мірошніченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах: підручник. Київ: Слово, 2010. 432 с.
7. Наукові основи методики літератури. Навчально-методичний посібник. За ред. доктора пед. наук, проф., члена-кореспондента АПН України Н.Й.Волошиної. Київ: Ленвіт, 2002.
8. Штейнбук Ф. Методика викладання зарубіжної літератури в школі. Тернопіль: Мандрівець, 2012. 279 с.

Щуліпенко Майя,
магістрантка групи 21Мз-СОанг
ННІ іноземної філології
Науковий керівник:
доктор філологічних наук, доцент
Астрахан Наталя Іванівна
(ЖДУ імені Івана Франка)

ОРГАНІЗАЦІЯ ТЕКСТУАЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ РОМАНУ М. ЗУЗАКА «КРАДІЙКА КНИЖОК» НА УРОЦІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Постановка проблеми та її наукове значення. Питання, що становить основу змісту методики викладання літератури, викликає жваві суперечки і є об'єктом пильної уваги як викладачів, так і літературознавців. Для одних методика викладання літератури – це прикладне літературознавство; інші називають її мистецтвом вчити; треті шукають у ній лише поради, які допомагають у проведенні уроків; четверті цінують у методиці насамперед таку організацію процесу навчання, яка спирається на дослідження психології читача-школяра, знання про періоди його розвитку та особливості сприйняття ним творів художньої літератури.

Кожен «метод» має у своєму розпорядженні відповідні прийоми. Слід підкреслити, що у методичній літературі й у професійному спілкуванні нерідко використовується також термін «методичний прийом». Та попри велику кількість теоретичних досліджень, сьогодні методи та прийоми вивчення художніх текстів у школі не піддаються однозначному потрактуванню, їх по-різному класифікують та визначають, і нині вони дуже важливі, оскільки є основою методики викладання літератури, що складає *актуальність* нашого дослідження.

Аналіз попередніх досліджень та публікацій. Проблеми текстуального вивчення літературного твору на уроці зарубіжної літератури вивчали методисти Братко В., Гричаник Н., Дятленко Т., Ситченко А.

Мета статті полягає у з'ясуванні методичних підходів до організації текстуального вивчення роману М. Зузака «Крадійка книжок» на уроці зарубіжної літератури. *Об'єктом дослідження* виступають методи та прийоми вивчення художнього тексту, а *предметом* – організація текстуального вивчення роману М. Зузака «Крадійка книжок» на уроці зарубіжної літератури. *Матеріалом дослідження* слугує роман австралійського письменника М. Зузака «Крадійка книжок» у перекладі українською мовою. Під час дослідження було вжито низку *методів*, а саме: критичний аналіз теоретичної літератури та створення на її основі власного уроку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Завдання та мета уроків літератури у шкільній освіті – залучити учнів до найкращих зразків вітчизняної та світової літератури, формування духовної, естетичної та моральної культури школярів, розвиток їх творчих здібностей [1, с. 35–37].

Завдяки аналізу художнього тексту, учні вчаться сприймати художній твір як мистецтво слова, як художнє образне вираження світу, світогляду, втілення авторської ідеї письменника. Усвідомлене читання художнього твору сприяє розумінню його поетики, естетичному сприйняттю прекрасного, формуванню морально-естетичного світогляду учнів.

Основним способом вивчення художнього тексту літературного твору є аналіз. У літературній енциклопедії термінів та понять аналіз літературного твору розуміється як «логічна процедура, суть якої полягає у розчленуванні цілісного літературного твору на компоненти, елементи, в розгляді кожного з них зокрема та у взаємозв'язках з метою осягнення, характеристики своєрідності цього твору. Аналіз літературного твору опосередковується розумінням специфіки художньої літератури і структури літературного твору, його безпосереднім естетичним сприйняттям. Мета, предметна спрямованість свідомості аналітика, застосовані при цьому методи визначають види аналізу літературного твору (естетичний, психологічний, соціологічний тощо), які можуть здійснюватися різними шляхами (проблемно-тематичний, пообразний, цілісний, «за автором» (повільне читання)» [6]. Таким чином, під аналізом у літературознавстві

традиційно мається на увазі поетапне дослідження, вивчення художнього твору. У літературознавчій науці та шкільній практиці переважно застосовується розроблений у 70-80-х роках ХХ сторіччя цілісний аналіз системи образів та проблем.

Існує кілька підходів до аналізу літературного твору: стилістичний аналіз, проблемний аналіз, аналіз розвитку дії, художніх образів. Стилiстичний аналіз показує, як у підборі слів-образів проявляється авторське ставлення до зображуваного. Проблемний аналіз включає аналіз проблемних питань і ситуацій. Аналіз розвитку дії передбачає роботу над сюжетом літературного твору і його елементами (епізодом, розділом тощо). Аналіз художніх образів – це робота не так над словом, як над образами у їх взаємодії.

Художнє ціле складається з багатьох щільно пов'язаних між собою елементів. Розгляду підлягають лише такі елементи, які найкраще розкривають сенс, ідейний зміст прочитаного. Вибір вихідного пункту для аналізу, розв'язання питання, над чим зосередити основну увагу щодо того чи іншого твору, залежать передусім від особливостей твору, рівня загальної та літературної підготовки учнів, від літературних смаків самого вчителя тощо [3, с. 87–92].

Виокремлюють три основні етапи аналізу художнього тексту: на першому етапі учні навчаються філологічного коментування художнього тексту. Філологічне коментування включає лінгвістичне, літературознавче і культурно-історичне коментування тексту.

У розв'язанні питання про те, які факти з тексту потребують коментування, вчитель повинен виходити з поглядів на рівень їх загальновідомості. Для розуміння тексту, зазвичай, важливо знати, який об'єкт позначений тим чи іншим словообразом, скільки та які атрибути цього об'єкта і які пов'язані з ним сюжети маютьесь на увазі. Важливо, щоб учні повною мірою могли відчутти й усвідомити емоційний підтекст і атмосферу, які супроводжували створення художнього твору. І тому проводять вступні розмови, і навіть дається система завдань, що орієнтують учнів працювати з різними словниками, літературознавчими, шкільними коментарями до окремих текстів, здійснювати зіставлення однотемних творів.

Завданням другого (основного) етапу є створення умов адекватного

розуміння естетичної значущості тексту. Система завдань, запропонованих учням на другому етапі навчання, спрямована на розвиток здібностей до самостійного тлумачення художнього тексту, розуміння літературного твору як свого роду унікальної, ні до кого не подібної, особистості.

На етапі аналізу художнього тексту на перший план виступає синтезуючий, підсумковий аспект його розгляду. Завдання третього етапу мають націлювати учнів на розгляд художнього тексту не лише як факту індивідуально-мовленнєвої творчості, а й як факту рідної, вітчизняної та світової культури [5].

Організація роботи із текстом може здійснюватися на усіх етапах вивчення художнього твору в межах системи уроків з допомогою самостійної діяльності учнів.

В межах технології навчання самостійна діяльність учнів повинна сприяти розвитку знань, умінь і навичок аналізу художнього тексту та інтерпретації літературного твору. У ході уроку можна створювати додаткові ситуації для застосування отриманих на уроці знань, умінь та навичок, розуміння художнього тексту в естетичному аспекті відповідно до читацьких та дослідницьких інтересів і потреб учнів. Ефективне вивчення літературного твору відбувається у взаємозв'язку з іншими видами мистецтва. Такий підхід сприяє формуванню естетичного сприйняття твору, уявлення про літературний твір, творчість письменника, період розвитку літератури в контексті світової культури [2, с. 16-19].

Як зазначають педагоги-практики, використання технології навчання на уроці літератури передбачає вибір таких напрямків у роботі, які допомагали б учням легко переходити з молодшої шкільної ланки в середню, а потім і старшу. Такі прийоми та види робіт, що застосовуються на уроках літератури, на думку педагогів-практиків, дозволяють урізноманітнити навчальну діяльність, сприяють підвищенню інтелектуальної активності учнів, а отже, ефективності уроку.

Маркус Зузак (англ. Markus Zusak) – австралійський письменник, автор шести романів, найбільш відомим з яких став «Крадійка книжок» (The Book Thief) (2005). В основу твору лягли спогади батьків

письменника про їхнє військове дитинство: бомбардування Мюнхена, потоки євреїв, що прямують до Дахау, голод і втрата близьких [7, с. 56–65].

В самому романі вустами Смерті автор одразу знайомить читача з основними сюжетними лініями: *«Це коротка історія, у якій також ітиметься про:*

- дівчинку;*
- деякі слова;*
- акордеоніста;*
- деяких фанатичних німців;*
- єврейського кулачного бійця; і безліч крадіжок» [4].*

Роман М. Зузака «Крадійка книжок» має багато композиційних особливостей. Почнемо з того, що розповідь ведеться від першої особи, причому цією першою особою виступає не людина, а Смерть чоловічого роду: *«Я насправді можу бути оптимістичним. Я можу бути приятним. Поштивим. Привітним. І це лише на одну літеру. Єдине – не просіть мене бути милим. Це аж ніяк не про мене» [4].*

Така форма оповіді дозволяє не тільки порушувати важливі філософські та суспільно-політичні питання, а й розповідати про життя не однієї людини, а цілого покоління, яке жило під час виникнення та розвитку фашизму. Сюжет в основному будується навколо життя головної героїні – Лізель Мемінгер – та її близьких, проте Смерть також висловлює свої думки щодо подій із життя героїв, які відбуваються в усьому світі. Форма оповіді від імені Смерті дозволяє переміщатися від одного персонажа до іншого, від однієї події до іншої. Наприклад, в одному розділі йдеться про Лізель Мемінгер, у наступному – про Макса Ванденбурга, в іншому – про Ганса Хубермана, потім – про Руді Штайнера і так далі.

Композиційно роман «Крадійка книжок» ділиться на пролог, десять частин, які у свою чергу поділяються на розділи, та епілог. Пролог, частини, розділи та епілог мають свої назви. Важливою, непримітною, на перший погляд, особливістю є те, що в назві кожної з десяти частин роману укладено певну книгу, що з'явилася в житті Лізель Мемінгер.

Отже, перша частина має назву «Посібник гробаря» – назва першої викраденої Лізель книги. Друга частина має назву «Знизування

плечима» – назва другої викраденої Лізель книги. Третя частина називається «Mein Kampf» – заголовок книги, що з'явилася в будинку Хуберманів. Четверта частина поіменована «Навислий чоловік» – назва самостійно написаної Максом Ванденбургом книги, подарованої Лізель. П'ята частина – «Свистун» – названа за заголовком третьої викраденої Лізель книги. Шоста частина поіменована «Носій снів» – назва четвертої викраденої Лізель книги. Сьома частина – «Повний словник і тезаурус Дудена» – вказує на п'яту викрадену Лізель книгу. Восьма частина названа «Струшувачка слів» – так поіменована самостійно зроблена Максом Ванденбургом книга, подарована Лізель. Дев'ята частина має назву «Останній людський незнайомиць» – назва шостої викраденої Лізель книги. Десята частина – «Крадійка книжок» – назва створеної Лізель Мемінгер повісті. Як видно, остання частина має такий самий заголовок, як і весь роман.

Текстуальною особливістю є і те, що на початку кожної частини перераховуються назви розділів. Такі перерахування є тезами всього роману. За назвами розділів, представлених відразу після назви частин, після прочитання всього роману можна скласти короткий зміст. Але композицію роману «Крадійка книжок» не можна вважати послідовною, оскільки Смерть часто дає інформацію про майбутнє набагато раніше. Наприклад, Смерть, ще не познайомивши читача з Максом Ванденбургом, свідчить, що він вплинув на життя Лізель Мемінгер. Або слова Смерті про те, що Руді «не заслуговував на ту смерть, якою помер», допомагають читачеві зрозуміти, що Руді у ході розповіді помре. Таких прикладів у розповіді справді багато.

Висновки. Отже, методи та прийоми викладання літератури в школі сьогодні повинні вписатися в живий процес, у постійно мінливі умови, коли той самий спосіб роботи може бути або методом, або прийомом.

На основі текстуального аналізу нам вдалося з'ясувати, що роман сучасного австралійського письменника М. Зузака «Крадійка книжок» розкриває низку важливих тем та має певні текстуальні особливості, зокрема, поділ на частини, назви яких відповідають назвам книг у романі. Усього книга містить десять частин, на початку кожної з яких подається теза щодо її змісту, а розповідь ведеться від імені Смерті

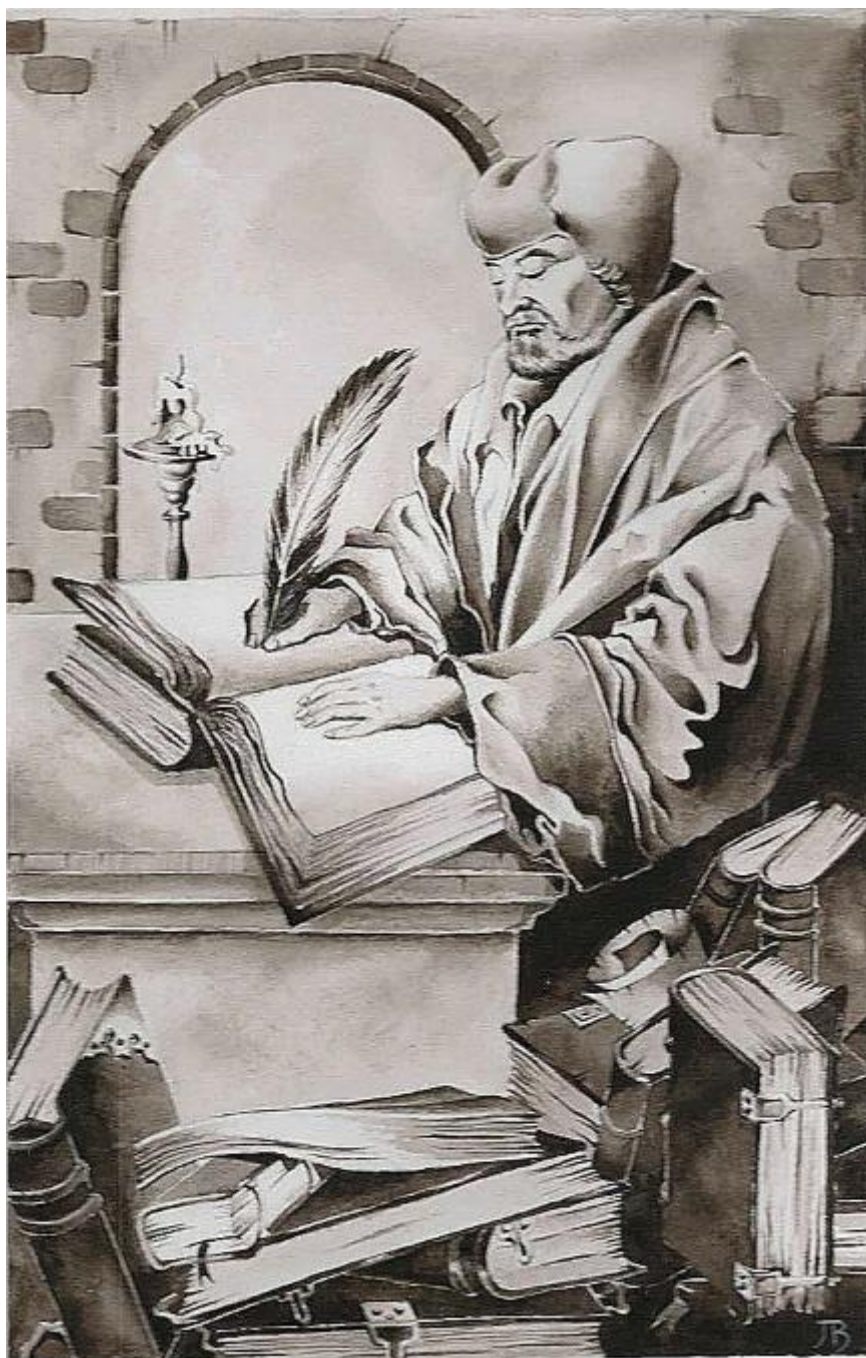

чоловічого роду.

Література

1. Братко В. О. Методика інтегрованого підходу до вивчення художніх творів про Україну та її історію на уроках світової літератури в основній школі. *Наукові записки НДУ ім. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 5. С. 35-37.
2. Гричаник Н. І. Проблема аналізу художнього твору в методичній науці: ретроспективний огляд. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2016. №. 4. С. 16-19.
3. Дятленко Т. Шкільний аналіз тексту художнього твору // Культуромовна особистість фахівця у XXI столітті: збірник матеріалів V міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 2021 року) / за ред. О. М. Семеног. Суми: Видавництво СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2022. Випуск 5. С. 87-92.
4. Зузак М. Крадійка книжок. Харків: Клуб Сімейного дозвілля, 2021. 416 с.
5. Ситченко А. Л. Теоретико-методичні засади аналізу художнього твору в шкільному курсі літератури. Автореф. дис. .... канд. пед. наук. Київ, 2005. 40 с.
6. Словник літературознавчих термінів. URL: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/analiz-literaturnogo-tvoru/> (дата звернення 13.06.2022)
7. Штолько М. Семантика тексту М. Зузака «Крадійка книжок» у візуальній інтерпретації Б. Персіваля. *Синопсис: текст, контекст, медіа*. 2018. №. 2. С. 56-65.

HOMO SCRIBENS

*Анастасія Соколова,
студентка групи 25Бд-СОанг
ННІ іноземної філології
(ЖДУ імені Івана Франка)*

ІЗ ПОЕТИЧНОЇ КНИГИ «ВСЕСВІТ У ВСЕСВІТІ»¹

Заглянь у себе й ти побачиш світ

Заглянь у себе й ти побачиш світ –
Прекрасний світ, барвистий і красивий,
Фіалково-рожевий небозвід
І шум ріки, і вітру шепіт тихий.
В тобі сховались місяць і зоря,
Полярне сяйво й місячна стежинка.
По ній ми йдемо разом, ти і я
І ловимо зірки, немов сніжинки.

Знайди себе у океані мрій

Знайди себе у океані мрій,
Де так багато кольорів яскравих,
Злилися небо і вода у барвах
І створюють веселку бризки хвиль.
Знайди себе поміж небесних зір
У космосі, що сяє кольорами,
Там, де комети, що були зірками,
Перетворитись прагнуть знову в них.
Шукай себе, такий ти лиш один!
Повір, такого іншого немає.

---

¹ Познайомитись з творчим доробком авторки, що складається з 15 поетичних і прозових книг, можна за наступним покликанням: https://my-angel2004.wixsite.com/love-without-borders?fbclid=IwAR1el6cT021f2g1wXXRBgx0-Co78mJ9Ollmf180wDrN_WVpVyzLcW1V1NgE

Тебе обняти космос так бажає
Вночі й сказати: Друг, ти не один.

Ти знаєш, друже мій, навчися йти

Ти знаєш, друже мій, навчися йти,
Не назавжди, лише надовго просто,
Зривай старі, обшарпані мости,
Ламай образ і ран болючих стоси.
Навчися йти, аби не розлюбить,
Перш ніж зривається остання крапля,
Йди, маючи надію полюбить,
За спогади, що лишить дружба-чапля.
Йди не з життя, будь спогадом для них,
Лише сховайся, щоб ніхто не бачив,
Й молися, з болем і слізьми за тих,
Від кого ти пішов, але пробачив.

Люди – дивні створіння, і здатні на все

Люди – дивні створіння, і здатні на все.
Нас створили, як друзів, творити щоб світ у компанії,
Споглядаючи небо, що чайка над морем несе,
Там, де хмари вступили знов перед грозою в баталію.
Нас створили, як друзів, яких можна завжди спитать:
Як тобі, чи та хмара між інших сподобалась,
Друзі ми, й це ніколи не слід забувать,
Хай як сильно б гординею зло у світах не коробилось.
Ми подужаєм все, коли знаєм, для чого народжені.

Semper tiro :

студентський науково-літературний часопис

№ 12 / 2023

Semper tiro : студентський науково-літературний часопис /
ред. колегія: Астрахан Н. І., Горобченко Н. В., Закалюжний Л. В.,
Прищепя О. П., Свириденко І. М., Соколовська С. Ф. Житомир. 2023.
№ 12. 69 с.